

Abridged Paper

Original Research Paper

**Analysis of Possible Nightlife Scenarios in Urban Public Spaces:
A Case Study of the Historical Fabric of Tehran**Mahsa Ghane¹ , Hossein khosravi^{2*} ¹- PhD in Urban Planning, Kish International Campus, University of Tehran, Iran.²- Assistant Professor, Urban Design Department, Faculty of Architecture and Urban Planning, University of Art, Iran, Tehran, Iran.**Highlights**

- Six key indicators—namely noise pollution control regulations, diversity of nighttime land uses, police presence and supervision, the quality of lighting and urban furniture, the organization of nighttime events, and nighttime public transportation—shape the future of nightlife in Tehran's historic fabric.
- Although noise pollution control regulations have a direct impact on nightlife, their function is inherently relational, and their effectiveness depends on interaction with other physical and social indicators.
- The physical quality of public spaces, particularly lighting and urban furniture, plays a moderating role between security, police surveillance, and nighttime vitality.
- Nightlife in Tehran's historic fabric is not a one-dimensional, activity-driven phenomenon; rather, it is the outcome of a synergistic interaction among institutional regulation, the physical quality of space, and the social-cultural dynamics of the night.

Abstract

Nightlife, as one of the important components of urban quality of life, cultural vitality, and the socio-economic function of cities, has attracted the attention of researchers in recent years. However, the realization of nightlife in public spaces, especially in historic contexts, faces multiple physical, managerial, and social challenges, and most existing studies lack a forward-looking approach. The present study was conducted with the aim of identifying and analyzing potential scenarios of nightlife in selected public spaces of Tehran's historic fabric, employing a futures studies approach. The research method was qualitative-analytical and based on cross-impact analysis of indicators. In the first step, using the Delphi technique and the opinions of 15 experts, six key indicators were identified: noise control regulations, diversity of nighttime land uses, police presence and supervision, urban lighting and furnishings, organization of events, and nighttime public transport. Subsequently, the different states of each indicator were defined, and potential future combinations were examined using scenario development and cross-impact matrix analysis. The results indicate that nightlife is a multidimensional phenomenon, dependent on the simultaneous interaction of managerial, social, and physical components. Three potential scenarios were extracted: two scenarios with relatively high internal coherence and full consistency, and one unfavorable and unstable scenario. The relatively favorable scenario emphasizes effective regulation, diversity of land uses, active police presence, improvement of the physical environment, and full access to nighttime transport, creating conditions for enhanced safety and social vibrancy at night. In contrast, the unfavorable scenario shows a simultaneous decline in these components, leading to the deterioration of nightlife. The main finding of the study suggests that the sustainability of nightlife in Tehran's historic fabric requires, more than mere expansion of activities, intelligent regulation, institutional coordination, and integrated, forward-looking planning. These results can serve as an analytical basis for policy-making and planning of nightlife in urban public spaces, especially in historic contexts.

© [2026] by the author(s).

Citation of the article

Ghane, M., & khosravi, H. (2026). Analysis of Possible Nightlife Scenarios in Urban Public Spaces: A Case Study of the Historical Fabric of Tehran. *Iranian Urban Design Studies*, 3(1), 109–138.

* Author Corresponding:

Email: h.khosravi@art.ac.ir**Article Info**

Received	17/12/2025
Revised	10/02/2026
Accepted	23/02/2026
Available Online	21/06/2026

Keywords

Nightlife
Public Spaces
Scenario Writing
Historical Fabric of Tehran

Introduction: With the transition from the industrial era to the contemporary urban age, nightlife in cities has emerged as an indicator of urban quality of life, a socio-economic function, and a marker of cultural vitality. Nighttime activities occurring after 6 p.m. include dining, shopping, tourism, recreation, accommodation, and sports. Research suggests that vibrant night activity in public spaces can revitalize urban areas, enhance city attractiveness for residents and tourists, and strengthen social capital.

However, achieving sustainable and people-friendly nightlife, particularly in public spaces, faces significant challenges. Successful nightlife requires physical infrastructure, well-designed public spaces, mixed land uses, safe mobility, adequate lighting, and noise control. Neglecting these factors may lead to functional imbalance, reduced safety, and social exclusion. For example, studies in Cairo highlight that high costs of activity diversity and lack of inclusion of vulnerable groups in urban decision-making undermine the sense of belonging in nighttime public spaces. Conversely, literature also notes that nightlife may become a hub of commercial and consumer diversity, potentially producing social inequalities, excluding low-income groups, and reducing nighttime spatial quality. Grazian, for instance, finds that urban nightlife often generates inward-looking social capital rather than bridging capital across different groups.

Despite growing research on nightlife and the nighttime economy, most studies remain descriptive, focusing on current patterns of activity, mobility, and socio-spatial outcomes. The inherently uncertain nature of nightlife—dependent on governance, social regulation, security, infrastructure, land use diversity, and nighttime public transport—limits the predictive power of cross-sectional analyses. This gap is particularly notable regarding the question: How might nightlife in selected public spaces of Tehran's historic urban fabric evolve, and how do managerial, social, and physical factors interact to shape it?

Historic District 12 of Tehran, as a major historical-functional hub, exemplifies these challenges, with high daytime and nighttime activity density, diverse commercial, service, and tourism land uses, heterogeneous social groups, and potential conflicts between vibrancy and functional tensions. Nightlife predominantly occurs in public spaces—streets, squares, and pedestrian corridors—that allow presence, movement, pause, and social interaction. In this study, key public spaces of District 12, such as 15 Khordad Street, Naser Khosrow Street, and Toopkhaneh Square (Imam Khomeini Square), are identified as primary sites for nighttime flows, activities, and social interactions.

Accordingly, this research aims to analyze potential scenarios of nightlife in the public spaces of Tehran's historic District 12. The main research question is: Considering key drivers and uncertainties, what plausible scenarios for the future of nightlife in selected public spaces of District 12 can be envisioned, and what are the characteristics and implications of each scenario?

Materials and Methods: This study is applied in nature and adopts a scenario-based futures research approach. Data were collected through expert judgment using the Delphi method, and subsequently, Scenario Wizard software was employed to assess consistency and develop coherent scenarios based on a cross-impact matrix analysis.

The research population consisted of experts in urban studies, including urban design, urban management, and urban planning, as well as sociologists. The inclusion of urban sociologists reflects the interdisciplinary nature of nightlife, which is influenced by collective behavior, perceptions of safety, patterns of presence of different social groups, and social outcomes in public spaces. Purposive sampling was applied based on criteria such as prior academic or professional experience in urban planning or management, familiarity with public space issues, and knowledge of nighttime management. Accordingly, 15 experts were selected for the study.

Findings: The Delphi results indicate that, according to experts, the future of nightlife in public spaces is primarily influenced by regulation and nuisance control (particularly noise pollution), the diversity of nighttime land uses, the level of safety and police presence, the physical quality and legibility of the nighttime environment (lighting and urban furnishings), nighttime accessibility via public transport, and the activation of cultural-social events. Based on these factors, three scenarios were developed:

Scenario 1 and 2 differ only in the provision of 24-hour public transport. Both scenarios include:

- Strengthened and strictly enforced noise control regulations with continuous monitoring and effective enforcement tools;
- Significant expansion and diversification of nighttime land uses, including increased cultural, social, and entertainment activities;
- Enhanced police supervision in nighttime public spaces;
- Improved urban amenities, including standardized and uniform lighting and additional street furniture;
- Limited, seasonal, or ad hoc nighttime events without long-term planning;
- In Scenario 1: fully operational 24-hour bus, metro, or taxi services;
- In Scenario 2: limited nighttime transport services on selected lines or hours.

Scenario 3 represents a decline in performance, characterized by:

- Weak enforcement of regulations and insufficient noise control monitoring;
- Reduced diversity of nighttime land uses, with activities limited to a few functions;
- Decreased police presence in nighttime public spaces;
- Poor placement of urban amenities, including inadequate lighting and unsuitable street furniture;
- Reduction or elimination of nighttime events in public spaces;
- Limited or discontinued nighttime public transport services.

Discussion and Conclusion: This study aimed to identify key indicators and analyze potential scenarios for nightlife in public spaces within Tehran's historic District 12. The research addressed the question of how nightlife may evolve in these spaces and how managerial, social, and physical factors interact to shape it. Based on theoretical review and the Delphi method, six key indicators were identified: noise control regulations, diversity of recreational, commercial, and cultural land uses, police presence and supervision, urban furnishings and lighting, nighttime events, and 24-hour public transport. These indicators align with previous studies (Azizi & Ghane, 2025; Brands et al., 2015; Elshater et al., 2022; Zhang, 2022; Plyushteva & Boussauw, 2020).

Using scenario-based analysis with the cross-impact matrix in Scenario Wizard, three potential scenarios were developed:

Scenario 1 (most favorable): strict enforcement of noise regulations, high diversity of nighttime uses, active police presence, improved lighting and urban furnishings, and full 24-hour public transport, fostering both perceived and actual safety and vibrant social presence at night.

Scenario 2 (intermediate): similar to Scenario 1 but with limited nighttime transport, representing a stable but slightly constrained environment for nightlife.

Scenario 3 (least favorable): weak regulation and enforcement, reduced diversity of uses, limited police presence, poor physical conditions, and restricted transport, leading to stagnation of nighttime activity and decreased usability of public spaces.

The analysis highlights the central role of noise control enforcement as a key variable interacting with land use diversity, events, and police presence. While effective regulation can enhance safety and social activity, it may also limit more dynamic nighttime experiences if not carefully managed. Similarly, improved urban amenities such as lighting and furniture can moderate the need for heavy police presence by fostering informal social control and enhancing perceived safety.

In terms of land use and transport, maintaining a diversity of nighttime activities is crucial to sustaining vibrant and inclusive historic public spaces, while limited uses, as in Scenario 3, lead to spatial stagnation and reduced social presence. Nighttime transport plays a pivotal role in accessibility and spatial equity; however, even with limited services, a relatively stable nightlife can emerge if other indicators are strengthened.

Overall, the study suggests that the future of nightlife should be conceptualized not merely through activity expansion but as an integrated governance model, balancing institutional regulation, quality of the physical

environment, and socio-cultural dynamics. High-consistency scenarios demonstrate that regulated, place-based nightlife can achieve both safety and vibrancy through a coordinated, forward-looking approach.

Based on these findings, the following recommendations are proposed:

Enhance noise control regulations with smart monitoring tools to maintain quiet and culturally vibrant nighttime activities without disrupting residents or historical values.

Strengthen nighttime security through a combined approach of urban design (lighting and safe furnishings) and community-centered, preventive policing to support safe cultural and recreational activities.

Improve urban amenities to increase perceived safety and social engagement while reducing reliance on physical police presence, enabling sustainable nighttime cultural and social activities.

Declarations

Conflict of Interest

The authors declare that there are no conflicts of interest related to this study.

Funding

This research did not receive any financial support from governmental or private organizations.

Ethical Approval

This study did not involve clinical trials on humans or animals, nor did it use sensitive or medical data.

Informed Consent

All participants in this study provided written informed consent.

Authors' Contributions

Conceptualization and study design: Mahsa Ghane & Hossein Khosravi; Data collection: Mahsa Ghane & Hossein Khosravi; Data analysis: Mahsa Ghane & Hossein Khosravi; Writing of the original draft: Mahsa Ghane & Hossein Khosravi; Review and editing: Mahsa Ghane & Hossein Khosravi; Final approval: All authors have read and approved the final manuscript.

Acknowledgments

No cases were reported by the authors.

References

- Ashton, K., Roderick, J., Parry Williams, L., & Green, L. (2018). Developing a framework for managing the night-time economy in Wales: a health impact assessment approach. *Impact assessment and project appraisal*, 36(1), 81-89.
- Azizi, M. M. and Ghane, M. (2024). Analysis of factors influencing urban nightlife using cross-impact analysis method; Case study of District 8 of Shiraz. *Journal of Architecture and Urban Planning*, 17(44), 75-95. doi: 10.30480/auj.2024.5216.2122 (In Persian)
- Bavinton, N. (2013). Putting leisure to work: City image and representations of nightlife. In C. Gibson (Ed.), *Culture and the city* (pp. 15–30). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315873138>
- Brands, J., Van Aalst, I., & Schwanen, T. (2015). Safety, surveillance and policing in the night-time economy: (Re)turning to numbers. *Geoforum*, 62, 24-37. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2015.03.008>
- Buehring, J. H., & Liedtka, J. (2018). Embracing systematic futures thinking at the intersection of Strategic Planning, Foresight and Design. *Journal of innovation management*, 6(3), 134-152.
- Elshater, A., & Abusaada, H. (2022). Effects of nightlife activities on urban spaces and design: A case study of Cairo, Egypt. *City, Territory and Architecture*, 9(1), 5. <https://doi.org/10.1186/s40410-022-00150-9>
- Carmona, M., et al. (2012). *Public places, urban spaces* (F. Gharayi et al., Trans., 2nd ed.). Tehran: University of Art Press. (In Persian)
- Feyzi, S., & Basiri, M. (2020). Examining the importance of lighting in promoting nighttime vitality in urban spaces: Case study of the traditional Maqsoudiyeh neighborhood, Tabriz. *Journal of Applied Geographic Sciences*, 20(58), 17–34. (In Persian)
- Foster, N. (2022). From urban consumption to production: rethinking the role of festivals in urban development through co-creation. *Urban Planning*, 7(3), 379-393. <https://doi.org/10.17645/up.v7i3.5371>
- Grazian, D. (2009). Urban nightlife, social capital, and the public life of cities. *Sociological Forum*, 24(4), 908–917.

- <https://doi.org/10.1111/j.1573-7861.2009.01143.x>
- Ghafourian, Mahsa. (2023). Strategies for Realizing Smart Tourism in Mashhad City. With a Scenario Writing Approach. *Urban Futurology*, vol. 3, no. 1, pp. 1-29. 10.30495/uf.2023.1973666.1063 (In Persian)
 - Ghodrat Samani, S. and Rezaeirad, H. (2025). Formulation of Strategies to Enhance Synergy between Night-time Life and Smart City in Urban Public Spaces; Case Study: Bouali Street, Hamadan. *Iranian Urban Design Studies*, 2(1), 141-168. doi: 10.22099/iuds.2025.54370.1042 (In Persian)
 - Giordano, E., Manella, G., Rimondi, T., & Crozat, D. (2019). *The spatio-temporal geographies of public spaces at night and their regulation as source of conflict*. The cases of Montpellier and Bologna. Espace populations sociétés [En ligne], 2019/1. Mis en ligne le 17 juin 2019, consulté le 20 octobre 2025. <https://doi.org/10.4000/eps.8725>
 - Gunasekara, R.J.M.N.P. (2001). Study on the urban public spaces in relation to its spatial characteristics and social characteristics [Master's theses, University of Moratuwa]. Institutional Repository University of Moratuwa. <http://dl.lib.mrt.ac.lk/handle/123/1159>
 - Habitat, U. N. (2015). Habitat III issue papers: 11-public space. New York.
 - Hadfield, P., Lister, S., & Traynor, P. (2010). "This town's a different town today": Policing and regulating the night-time economy. *Criminology & Criminal Justice*, 9(4), 465-485. <https://doi.org/10.1177/1748895809343409>
 - Hirschhorn, L. (1980). Scenario writing: a developmental approach. *Journal of the American Planning Association*, 46(2), 172-183.
 - Hollows, J., Jones, S., Taylor, B., & Dowthwaite, K. (2013). Making sense of urban food festivals: cultural regeneration, disorder and hospitable cities. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 6(1), 1-14. <https://doi.org/10.1080/19407963.2013.774406>
 - Jamal Mohammadi Seyed Ahmadiyani, S. H. M. M. (2022). Prioritizing Strategies Affecting Night Economic Activities in Urban Spaces Using Simple Additive Weighting (SAW) Case Study: Street Rudaki, District 10 of Tehran. *Journal of Hunan University Natural Sciences*, 49(7). <https://doi.org/10.55463/issn.1674-2974.49.7.7>
 - Jiang, Y., & Hong, F. (2021). Examining the relationship between customer-perceived value of night-time tourism and destination attachment among Generation Z tourists in China. *Tourism Recreation Research*, 1-14.
 - Jacobs, J. (2019). The death and life of great American cities (H. Parsa, Trans.). Tehran: University of Tehran Press. (In Persian)
 - Kalahor, M., & Zabihi, H. (2018). Foresight of urban project delays using layered cause analysis, scenario planning, fuzzy TOPSIS, and SWOT. *Management Foresight Quarterly*, 30(116), 185-199. (In Persian)
 - Kapitza, J. (2022). How people get to work at night. A discrete choice model approach towards the influence of nighttime on the choice of transport mode for commuting to work. *Journal of Transport Geography*, 104, 103418. <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2022.103418>
 - Kosow, H., & Gaßner, R. (2008). *Methods of future and scenario analysis: overview, assessment, and selection criteria* (Vol. 39, p. 133). DEU.
 - Nematpour, M., Khodadadi, M., & Rezaei, N. (2021). Systematic analysis of development in Iran's tourism market in the form of future study: A new method of strategic planning. *Futures*, 125, 102650.
 - Neto, N. T. (2017). *Nightlife, the construction of a subject to geography*. Terr@ Plural, 11(1), 31-41. <https://doi.org/10.5212/terraplural.v11i1.0002>
 - Lin, V. S., Qin, Y., Ying, T., Shen, S., & Lyu, G. (2022). Night-time economy vitality index: Framework and evidence. *Tourism Economics*, 28(3), 665-691.
 - Li, M., Tu, W., & Lu, F. (2022). Sensing the Nighttime Economy-Housing Imbalance from a Mobile Phone Data Perspective: A Case Study in Shanghai. *Remote Sensing*, 14(12), 2738. <https://doi.org/10.3390/rs14122738>
 - McGill, E., Marks, D., Petticrew, M., & Egan, M. (2022). Addressing alcohol-related harms in the local night-time economy: A qualitative process evaluation from a complex systems perspective. *BMJ Open*, 12(8), e050913. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-050913>
 - McGuire, J., Evans, E., & Kane, E. (2021). Policing the night-time economy: A systematic review of evidence-based practice. *Evidence-Based Policing and Community Crime Prevention*, 27-60. DOI:10.1007/978-3-030-76363-3_2
 - Orhan, E., Yılmaz, G., & Türker Bayrak, Ö. (2025). Coexistence of Urban Nightlife Activities with Residential Areas: A Mixed-Use Neighborhood Case from Denizli, Türkiye. *Journal of Urban Planning and Development*, 151(2), 05025006. <https://doi.org/10.1061/JUPDDM.UPENG-5193>
 - Pinke-Sziva, I., Smith, M., Olt, G., & Berezvai, Z. (2019). Overtourism and the night-time economy: A case study of Budapest. *International Journal of Tourism Cities*, 5(1), 1-16.

- Plyushteva, A., & Boussauw, K. (2020). Does night-time public transport contribute to inclusive night mobility? Exploring Sofia's night bus network from a gender perspective. *Transport Policy*, 87, 41-50. DOI:10.1016/j.tranpol.2020.01.002
- Rakonjac, I., Zorić, A., Rakonjac, I., Milošević, J., Marić, J., & Furundžić, D. (2022). Increasing the Livability of Open Public Spaces during Nighttime: The Importance of Lighting in Waterfront Areas. *Sustainability*, 14(10), 6058. <https://doi.org/10.3390/su14106058>
- Ramlee, M., Omar, D., Yunus, R. M., & Samadi, Z. (2015). Revitalization of urban public spaces: An overview. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 201, 360-367.
- Ramesh, A., D. K. Banwet, and R. Shankar. 2010. "Modeling the barriers of supply chain collaboration." *J. Modell. Manage.* 5 (2): 176–193.
- Saadeghi bakhsh, alireza, estelaji, alireza, Sarvar, Rahim. (2020), Economic and Social Impacts of Nightlife Implementation on Urban Sustainable Development Planning (Case Study: Tehran and Area of Influence), Territory, vol. 16, no. 64, pp. 104-119. (In Persian)
- Santos, R., Almeida, J., & Pereira, M. (2024). Georeferenced analysis of urban nightlife and noise based on mobile phone data. *Applied Sciences*, 14(1), 362. <https://www.mdpi.com/2076-3417/14/1/362>
- Spaniol, M. J., & Rowland, N. J. (2019). Defining scenario. *Futures & Foresight Science*, 1(1), e3.
- Son, N. N., Thu, N. T. P., Dung, N. Q., Huyen, B. T. T., & Xuan, V. N. (2023). Determinants of the Sustained Development of the Night-Time Economy: The Case of Hanoi, Capital of Vietnam. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(8), 351. <https://doi.org/10.3390/jrfm16080351>
- Song, H. Y., & Siu, K. W. M. (2011). Social Impact of Innovation in Night Street Furniture: Technological Innovation and Lifestyle Change. *International Journal of Science in Society*, 2(1). DOI:10.18848/1836-6236/CGP/v02i01/51229
- Takmil, A. and Ghane, M. (2024). Assessing Physical-Land Use and Social Indicators in Nightlife and Urban Space Vitality with a Sustainable Development Approach (Case Study: Nasar Historical District, Semnan). *Iranian Urban Design Studies*, 1(1), 117-140. doi: 10.22099/udsi.2024.51529.1006 (In persian)
- Weimer-Jehle, W. (2018). Scenario Wizard 4.2. Programm zur qualitativen System-und Szenarioanalyse mit der Cross-Impact-Bilanzanalyse (CIB). Stuttgart.
- White, W. H. (2017). The social life of small urban spaces (A. Zargar, Trans.). Tehran: Elm va Farhang Press. (In Persian)
- Zhang, R., Chen, S., Xu, S., Law, R., & Zhang, M. (2022). Research on the sustainable development of urban night tourism economy: a case study of shenzhen city. *Frontiers in Sustainable Cities*, 4, 870697.

Note for Readers:

This paper contains an identical English abstract in two sections:

Abridged Paper: To provide an overview for international readers.

Persian Section: To meet the standardized structure of Persian academic publications.

This repetition is intentional to ensure alignment with academic standards and facilitate readability for both audiences. Readers are encouraged to review the full paper for comprehensive details.

یادداشت برای خوانندگان:

این مقاله شامل یک چکیده انگلیسی در دو بخش است:

بخش Abridged Paper: برای ارائه یک دید کلی به خوانندگان بین‌المللی.

بخش فارسی: به منظور رعایت استانداردهای ساختار مقالات علمی فارسی.

تکرار این چکیده، با هدف انطباق با استانداردهای علمی و تسهیل مطالعه برای هر دو گروه از مخاطبان طراحی شده است. خوانندگان می‌توانند برای دریافت جزئیات کامل، به متن اصلی مقاله مراجعه کنند.

COPYRIGHTS

© [2026] by the author(s). This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0

International (CC BY 4.0). The authors retain copyright, and

this work may be shared and redistributed with proper attribution.

License link: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

CC BY 4.0

تبیین و تحلیل سناریوهای زیست شبانه در فضاهای عمومی بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران با رویکرد آینده پژوهی

مهسا قانع^۱، حسین خسروی^{۲*}

۱- دکتری شهرسازی، پردیس بین المللی کیش، دانشگاه تهران، ایران.

۲- استادیار گروه طراحی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر ایران، تهران، ایران

نکات شاخص

- آینده زیست شبانه در بافت تاریخی تهران را شش شاخص کلیدی شکل می دهد: مقررات کنترل آلودگی صوتی، تنوع کاربری های شبانه، حضور و نظارت پلیس، کیفیت نورپردازی و مبلمان شهری، برگزاری رویدادهای شبانه و حمل و نقل عمومی شبانه.
- مقررات کنترل آلودگی صوتی، علی رغم اثرگذاری مستقیم بر زیست شبانه، ماهیتی رابطه ای دارد و کارآمدی آن به تعامل با سایر شاخص های کالبدی و اجتماعی وابسته است.
- کیفیت کالبدی فضاهای عمومی، به ویژه نورپردازی و مبلمان شهری، نقش تعدیل کننده ای میان امنیت، نظارت پلیس و سرزندگی شبانه ایفا می کند.
- زیست شبانه در بافت تاریخی تهران پدیده ای تک بعدی و فعالیت محور نیست، بلکه محصول تعامل هم افزای تنظیم گری نهادی، کیفیت کالبدی فضا و پویایی اجتماعی فرهنگی شب است.

مشخصات مقاله

تاریخ ارسال
تاریخ بازنگری
تاریخ پذیرش
تاریخ انتشار آنلاین
۱۴۰۴/۰۹/۲۶
۱۴۰۴/۱۱/۲۱
۱۴۰۴/۱۲/۰۴
۱۴۰۵/۰۳/۳۱

چکیده

زیست شبانه به عنوان یکی از مؤلفه های مهم کیفیت زندگی شهری، پویایی فرهنگی و کارکرد اقتصادی اجتماعی شهرها، در سال های اخیر توجه پژوهشگران را به خود جلب کرده است. با این حال، تحقق زیست شبانه در فضاهای عمومی، به ویژه در بافت های تاریخی، با چالش های کالبدی، مدیریتی و اجتماعی متعددی مواجه است و اغلب مطالعات موجود فاقد رویکرد آینده نگر هستند. پژوهش حاضر با هدف تبیین و تحلیل سناریوهای محتمل زیست شبانه در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران و با بهره گیری از رویکرد آینده پژوهی انجام شد. روش پژوهش کیفی تحلیلی و مبتنی بر تحلیل اثرات متقابل شاخص ها بود. در گام نخست، با بهره مندی از تکنیک دلفی و استفاده از نظرات ۱۵ متخصص شش شاخص کلیدی شامل مقررات کنترل آلودگی صوتی، تنوع کاربری های شبانه، حضور و نظارت پلیس، نورپردازی و مبلمان شهری، برگزاری رویدادها و حمل و نقل عمومی شبانه شناسایی شد. سپس حالت های مختلف هر شاخص تعریف و ترکیب های محتمل آینده با استفاده از سناریونویسی و تحلیل ماتریس سازگاری بررسی گردید. نتایج نشان می دهد که زیست شبانه پدیده ای چندبعدی و وابسته به تعامل هم زمان مؤلفه های مدیریتی، اجتماعی و کالبدی است. سه سناریوی محتمل استخراج شد: دو سناریو با انسجام درونی نسبتاً زیاد و سازگاری کامل و یک سناریو نامطلوب و ناپایدار. سناریوی نسبتاً مطلوب، اجرای مؤثر مقررات، تنوع کاربری ها، حضور فعال پلیس، ارتقای کیفیت محیط کالبدی و دسترسی کامل به حمل و نقل شبانه را برجسته می کند و زمینه ساز افزایش امنیت و سرزندگی اجتماعی در شب می شود؛ در حالی که سناریوی نامطلوب کاهش هم زمان این مؤلفه ها را نشان می دهد که به افول زیست شبانه منجر می شود. یافته اصلی پژوهش نشان می دهد که پایداری زیست شبانه در بافت تاریخی تهران بیش از گسترش صرف فعالیت ها، نیازمند تنظیم گری هوشمندانه، هماهنگی نهادی و برنامه ریزی یکپارچه مبتنی بر آینده نگری است. این نتایج می تواند به عنوان مبنایی تحلیلی برای سیاست گذاری و برنامه ریزی زیست شبانه در فضاهای عمومی شهری، به ویژه در بافت های تاریخی استفاده شود.

واژگان کلیدی

زیست شبانه
فضاهای عمومی
سناریو نویسی
بافت تاریخی تهران

© [2026] نویسنده (گان).

نحوه ارجاع دهی به این مقاله

قانع، مهسا، و خسروی، حسین. (۱۴۰۵). تبیین و تحلیل سناریوهای زیست شبانه در فضاهای عمومی بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران با رویکرد آینده پژوهی. نشریه علمی مطالعات طراحی شهری ایران، ۱۳۸، (۱)، ۱۰۹-۱۳۸.

* آدرس پستی نویسنده مسئول: h.khosravi@art.ac.ir

Original Research Paper

Analysis of Possible Nightlife Scenarios in Urban Public Spaces: A Case Study of the Historical Fabric of Tehran

Mahsa Ghane¹ , Hossein khosravi^{2*}

1- PhD in Urban Planning, Kish International Campus, University of Tehran, Iran.

2- Assistant Professor, Urban Design Department, Faculty of Architecture and Urban Planning, University of Art, Iran, Tehran, Iran.

Highlights

- Six key indicators—namely noise pollution control regulations, diversity of nighttime land uses, police presence and supervision, the quality of lighting and urban furniture, the organization of nighttime events, and nighttime public transportation—shape the future of nightlife in Tehran's historic fabric.
- Although noise pollution control regulations have a direct impact on nightlife, their function is inherently relational, and their effectiveness depends on interaction with other physical and social indicators.
- The physical quality of public spaces, particularly lighting and urban furniture, plays a moderating role between security, police surveillance, and nighttime vitality.
- Nightlife in Tehran's historic fabric is not a one-dimensional, activity-driven phenomenon; rather, it is the outcome of a synergistic interaction among institutional regulation, the physical quality of space, and the social-cultural dynamics of the night.

Abstract

Nightlife, as one of the important components of urban quality of life, cultural vitality, and the socio-economic function of cities, has attracted the attention of researchers in recent years. However, the realization of nightlife in public spaces, especially in historic contexts, faces multiple physical, managerial, and social challenges, and most existing studies lack a forward-looking approach. The present study was conducted with the aim of identifying and analyzing potential scenarios of nightlife in selected public spaces of Tehran's historic fabric, employing a futures studies approach. The research method was qualitative-analytical and based on cross-impact analysis of indicators. In the first step, using the Delphi technique and the opinions of 15 experts, six key indicators were identified: noise control regulations, diversity of nighttime land uses, police presence and supervision, urban lighting and furnishings, organization of events, and nighttime public transport. Subsequently, the different states of each indicator were defined, and potential future combinations were examined using scenario development and cross-impact matrix analysis. The results indicate that nightlife is a multidimensional phenomenon, dependent on the simultaneous interaction of managerial, social, and physical components. Three potential scenarios were extracted: two scenarios with relatively high internal coherence and full consistency, and one unfavorable and unstable scenario. The relatively favorable scenario emphasizes effective regulation, diversity of land uses, active police presence, improvement of the physical environment, and full access to nighttime transport, creating conditions for enhanced safety and social vibrancy at night. In contrast, the unfavorable scenario shows a simultaneous decline in these components, leading to the deterioration of nightlife. The main finding of the study suggests that the sustainability of nightlife in Tehran's historic fabric requires, more than mere expansion of activities, intelligent regulation, institutional coordination, and integrated, forward-looking planning. These results can serve as an analytical basis for policy-making and planning of nightlife in urban public spaces, especially in historic contexts.

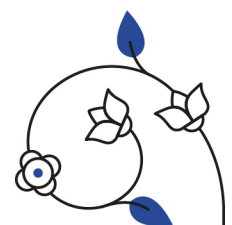
© [2026] by the author(s).

Article Info

Received 17/12/2025
Revised 10/02/2026
Accepted 23/02/2026
Available Online 21/06/2026

Keywords

Nightlife
Public Spaces
Scenario Writing
Historical Fabric of Tehran

Citation of the article

Ghane, M., & khosravi, H. (2026). Analysis of Possible Nightlife Scenarios in Urban Public Spaces: A Case Study of the Historical Fabric of Tehran. *Iranian Urban Design Studies*, 3(1), 109–138.

* Author Corresponding:

Email: h.khosravi@art.ac.ir

مقدمه

با گذر از عصر صنعتی و ورود به دوره شهری جدید، مفهوم زیست شبانه در شهرها به عنوان یکی از شاخص های کیفیت زندگی شهری، کارکرد اقتصادی اجتماعی و نشانه ای از پویایی فرهنگی مطرح شده است (Azizi and Ghane, 2025). زیست شبانه مجموعه فعالیت های اقتصادی را نشان می دهد که از ساعت ۶ بعد از ظهر رخ می دهد (Jiang & Hong, 2021, Ashton et al., 2018). این فعالیت ها شامل پذیرایی شبانه، خرید، تور، تفریح، اقامت و ورزش هستند (Lin et al., 2022). پژوهش ها نشان می دهند که فعالیت های شبانه در فضاهای عمومی می توانند به احیای برخی مناطق شهری، ارتقای جذابیت شهر برای شهروندان و گردشگران و تقویت سرمایه اجتماعی کمک کنند (Grazian, 2009; Azizi and Ghane, 2025; Elshater and Abusaada, 2022). با این حال، تحقق زیست شبانه پایدار و دوستدار مردم، به ویژه در فضاهای عمومی شهری، با موانع و چالش های مهمی روبه رو است.

از یک سو، شکل گیری و استقرار زیست شبانه نیازمند زیرساخت فیزیکی، طراحی مناسب فضاهای عمومی، تنوع کاربری، جریان ایمن تردد، تأمین نور و کنترل آلودگی صوتی است (Rakonjac et al., 2022; Santos et al., 2024) که اگر به درستی مورد توجه قرار نگیرند، ممکن است به نبود تعادل کارکردی، کاهش حس امنیت و حتی طرد اجتماعی برخی گروه ها منجر شوند. برای مثال، مطالعه ای در قاهره نشان می دهد که «هزینه های فراوان تنوع فعالیت ها در شب در فضاهای عمومی» و «مشارکت نکردن گروه های آسیب پذیر در تصمیم گیری شهری» یکی از دلایل تضعیف حس تعلق به فضاهای عمومی شبانه بوده است (Elshater et al., 2022). از سوی دیگر، ادبیات پژوهشی بیان شده که علی رغم چشم انداز مثبت زیست شبانه، ممکن است این نوع فعالیت ها به «پایتخت تنوع گرای تجاری و مصرفی» تبدیل شوند و در نتیجه منجر به نابرابری های اجتماعی، طرد گروه های کم درآمد یا نادیده گرفته و کاهش کیفیت فضایی در شب بشوند. به عنوان مثال، گرازیان^۱ در پژوهشی نشان داده که امکان دارد شب نشینی شهری بیشتر مولد سرمایه اجتماعی درونی^۲ باشد تا سرمایه اجتماعی پلی زنده^۳ میان گروه های مختلف (Grazian, 2009).

با وجود گسترش ادبیات مرتبط با زیست شبانه و اقتصاد شبانه، بخش قابل توجهی از مطالعات موجود عمدتاً توصیفی و ناظر به وضعیت فعلی بوده و زیست شبانه را در قالب بررسی وضعیت موجود فعالیت ها، الگوهای رفت و آمد یا پیامدهای اجتماعی کالبدی در زمان حال تحلیل کرده اند (Elshater et al., 2022; Giordano et al., 2019). در حالی که ماهیت زیست شبانه در فضاهای عمومی، به دلیل وابستگی هم زمان به تنظیم گری و مدیریت شهری، امنیت و کنترل اجتماعی، زیرساخت و کیفیت محیط کالبدی، تنوع کاربری ها و دسترسی شبانه به حمل و نقل عمومی، واجد سطح بالایی از عدم قطعیت است و صرف اتکا به تحلیل های مقطعی، توان تبیین مسیرهای آتی و پیامدهای متفاوت آینده را ندارد. این محدودیت زمانی پررنگ تر می شود که پژوهش ها کمتر به این پرسش پرداخته اند: «آینده زیست شبانه در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران چگونه می تواند شکل گیرد و تعامل مؤلفه های مدیریتی، اجتماعی و کالبدی بر تحقق آن چه تأثیری دارد؟» در این میان، بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران به عنوان یکی از کانون های تاریخی عملکردی مهم شهر، واجد شرایطی است که مسئله زیست شبانه را پرچالش نمایان می کند؛ از جمله تراکم بالای فعالیت های روزانه و شبانه، تنوع کاربری های تجاری خدماتی گردشگری، حضور گروه های اجتماعی متنوع و هم زمانی فرصت های سرزندگی با خطر بروز تعارضات کارکردی. همچنین زیست شبانه عمدتاً در فضاهای عمومی رخ می دهد؛ یعنی فضاهایی که امکان حضور، حرکت، مکث و تعامل اجتماعی را در ساعات شب فراهم می کنند و شامل خیابان ها، میدان ها و محورهای پیاده محور است. بر این اساس، منظور از فضاهای عمومی در این پژوهش، فضاهای عمومی شاخص و پرتردد منطقه ۱۲ تهران است؛ از جمله خیابان ۱۵ خرداد، خیابان ناصرخسرو، میدان توپخانه (میدان امام خمینی) که به عنوان بستر اصلی جریان تردد، فعالیت های شبانه و تعاملات اجتماعی عمل می کنند.

بدین ترتیب، پژوهش حاضر با هدف تبیین و تحلیل سناریوهای محتمل زیست شبانه در فضاهای عمومی بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران انجام می شود. بر این اساس، پرسش اصلی پژوهش عبارت است از: با توجه به پیشران ها و عدم قطعیت های کلیدی، چه سناریوهای سازگار (محتمل) برای آینده زیست شبانه در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران ترسیم شدنی است و ویژگی ها و پیامدهای هر سناریو چیست؟

فضاهای عمومی شهری

فضاهای عمومی شهری از اجزای حیاتی زندگی شهری هستند که به عنوان عرصه هایی برای تعاملات اجتماعی و شناسایی خود در محیط شهری عمل می کنند (Gunasekara, 2001). در ادبیات شهرسازی معاصر، فضاهای عمومی به عنوان بستری کلیدی برای تحقق ارزش های دموکراتیک و توسعه مدنیت شناخته می شوند. به زعم متیو کرمونا (۱۳۹۱)، فضای عمومی در ایدئال ترین حالت خود، تجلی گاه دموکراسی شهری است؛ چراکه از یک سو بستری برای گردهمایی های سیاسی، ابراز نظرها و مشارکت مدنی فراهم می سازد و از سوی دیگر، امکان تعاملات

اجتماعی و برقراری ارتباط میان شهروندان را تسهیل می‌کند. به بیان دیگر، فضای عمومی به‌منزله میدان اجتماعی عمل می‌کند که در آن کنش‌های جمعی شکل گرفته و شهروندان امکان تجربه زیسته از «بودن با دیگری» را پیدا می‌کنند. فضاهای عمومی موفق، اقشار مختلف مردم را در خود جای می‌دهند و تعامل بین افراد با پیشینه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مختلف را تقویت می‌کنند (Habitat, 2015). در همین راستا، اندیشمندانی چون ویلیام وایت و جین جیکوبز نیز بر نقش بنیادین فضاهای عمومی شهری، از جمله خیابان‌ها، پارک‌ها، پیاده‌راه‌ها و سایر عرصه‌های عمومی در ارتقای آگاهی اجتماعی، گسترش سرمایه اجتماعی و پرورش روح مدنیت تأکید کرده‌اند. از دیدگاه آن‌ها، این فضاها نه تنها نقش فیزیکی و عملکردی دارند، بلکه واجد ارزش‌های نمادین و اجتماعی هستند که بر کیفیت زندگی شهری و انسجام اجتماعی اثرگذارند (جیکوبز، ۱۳۹۸؛ وایت، ۱۳۹۶). بدین ترتیب، فضاهای عمومی شهری به دلیل توانایی‌شان در ایفای نقش به عنوان نمادهای شهرها و ارائه تجربیات معنادار برای عموم، در بسیاری از پروژه‌های شهری اهمیت فراوانی دارند (Ramlee et al., 2015). به این ترتیب، کیفیت طراحی و مدیریت فضاهای عمومی شهری، بستر مهمی برای شکل‌گیری زیست شبانه پویا و امن محسوب می‌شود و نقش فیزیکی، اجتماعی و فرهنگی این فضاها در توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی شهرها در ساعات شب را برجسته می‌سازد.

زیست شبانه در فضاهای عمومی شهری

زیست شبانه به معنای کلیه اقدامات انسانی است که به منظور ارتقای سطح کیفی زندگی و در ساعات شب درون جامعه رخ می‌دهد و موجب تداوم فعالیت جامعه و پویایی آن می‌شود (صادقی‌بخش و همکاران، ۱۳۹۸). هوانگ و جیانگ^۴ نیز بر این باورند که زیست شبانه حول محور فعالیت‌های اوقات فراغت است که عمدتاً بین ساعت ۶ بعدازظهر تا ۶ صبح اتفاق می‌افتد؛ مانند شام خانوادگی، یک شب بیرون رفتن در یک بار و خرید در بازارهای شبانه (Jiang and Hong, 2021). به طور کلی زیست شبانه شهری به عنوان بخشی از تجربه شهروندی و فعالیت‌های شهری، به یک جزء اساسی در برنامه‌های احیای شهری تبدیل شده است (Neto, 2017; Bavinton, 2013). زیست شبانه پدیده چندبعدی است که نه تنها شامل فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی در شب می‌شود، بلکه تحت تأثیر سیاست‌ها و قوانین شهری و ویژگی‌های کالبدی محیط نیز قرار دارد. بدین منظور برای درک این پدیده، لازم است آن را از سه بعد اصلی بررسی کرد: بعد مدیریت و قوانین که شامل سیاست‌ها، مقررات و نظارت بر فعالیت‌های شبانه است؛ بعد کالبدی کاربری و حمل و نقل عمومی که به میزان فاصله از فضاها، مبلمان شهری و نورپردازی و حمل و نقل ۲۴ ساعته مربوط می‌شود؛ بعد فعالیت‌ها و تجربه‌های شبانه که تنوع فعالیت‌ها، رویدادها و فعالیت‌های اجتماعی را در بر می‌گیرد. در ادامه، هریک از این ابعاد به تفصیل تشریح می‌شوند تا چهارچوبی جامع برای تحلیل و برنامه‌ریزی زیست شبانه فراهم آید.

بعد مدیریت و قوانین

بعد مدیریت و قوانین، پایه و اساس زیست شبانه پایدار را شکل می‌دهد. این بعد بر چهارچوب‌های نهادی، سیاست‌گذاری‌ها و نظارت‌ها تمرکز دارد و تعیین می‌کند چه فعالیت‌هایی در شب مجاز هستند، چگونه ایمنی و نظم برقرار می‌شود و تعادل میان فعالیت‌های اقتصادی و رفاه ساکنان چگونه حفظ می‌شود. بدون وجود سیاست‌های تنظیم‌گرانه و سازکارهای نظارتی، فعالیت‌های شبانه ممکن است با مشکلاتی مانند آلودگی صوتی، ناامنی یا تضاد با ساکنان مواجه شوند؛ بنابراین بررسی این بعد، پیش شرطی برای تحلیل زیست شبانه موفق است. در این راستا در مطالعه‌ای به ارتباط صداهایی که در شب تولید می‌شوند (ترافیک، فعالیت‌های انسانی، موسیقی خیابانی و صداهای محیطی) و زیست شبانه پرداخته شده است. پژوهشگران در این مطالعه با استفاده از داده‌های تلفن همراه و حسگرهای شهری، روشی کارآمد برای تحلیل نویز شبانه و شناسایی مناطق متمایز شهری ارائه کرده‌اند. نتیجه، نقشه‌های جامع صوتی شهر است که نشان‌دهنده توزیع منابع نویز و مناطق با شدت‌های متفاوت آلودگی صوتی است. این نقشه‌ها و تحلیل‌ها به برنامه‌ریزان شهری، سیاست‌گذاران و مسئولان بهداشت عمومی امکان می‌دهد تا تصمیمات هدفمند برای کاهش آلودگی صوتی و بهبود کیفیت زیست شبانه اتخاذ کنند (Santos et al., 2024). در مطالعه دیگری اشاره شد مدیریت مؤثر زیست شبانه نیازمند شناسایی و تجهیز فضاهای عمومی و خصوصی، توسعه زیرساخت‌ها و خدمات مناسب، تنظیم مقررات هوشمند و در نظر گرفتن تنوع فعالیت‌های شبانه و تأثیرات فضایی و زمانی آن‌هاست. با اعمال این سیاست‌ها، امکان دسترسی ایمن و سازگار همه شهروندان به فعالیت‌های شبانه و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز جمعیت‌های مختلف شهری فراهم می‌شود (Giordano et al., 2019). در مطالعه عزیزی و قانع نیز نشان داده شده آیین‌نامه‌های مربوط به کاهش سروصدا در سطح تأثیرگذاری متوسط و بیشتر تأثیرپذیر هستند. به بیان دیگر، تحت تأثیر سایر عوامل تأثیرگذار بر زیست شبانه این شاخص اهمیت دارد (۱۴۰۳). از سوی دیگر، مطالعه آن‌ها نشان داد قوانین صدور مجوز برای فعالیت‌های شبانه می‌تواند بر تحقق فعالیت‌های شبانه تأثیرگذاری زیادی داشته باشد. همچنین در مطالعه دیگری اقداماتی مانند ممنوعیت و جریمه برای کنترل فعالیت‌های شبانه در نظر گرفته شده است (Pinke-Sziva et al., 2019) که می‌تواند بر تحقق فعالیت‌های شبانه تأثیرگذار باشد.

برخی مطالعات به ارتباط نظارت و کنترل پلیس بر فعالیت‌های شبانه و امنیت فضاهای شبانه اشاره داشتند. به طور مثال، در مطالعه‌ای نشان داده شده که حضور مشهود مأموران پلیس و کارکنان امنیتی اماکن تفریحی اثر «قوی‌تری» بر احساس امنیت کاربران شب دارد تا صرفاً به‌کارگیری فناوری‌هایی مانند دوربین مدار بسته (CCTV) در فضاهای شبانه (Brands et al., 2015). در مطالعه مشابه دیگری اشاره شده استراتژی‌های مؤثر پلیس برای زیست شبانه در فضاهای شهری عبارت‌اند از: الف) محدودیت‌های زمانی یا حجمی سروالکل؛ ب) افزایش حضور مأموران و همکاری چندبخشی بین پلیس، کسب‌وکارهای شبانه و مقامات محلی (McGuire et al., 2021). همچنین مروری بر فرایند ارزیابی اجرای سیاست‌های محلی (مانند «Late Night Levy» در لندن) نشان داده است که همکاری مؤثر بین پلیس، نهادهای محلی و کسب‌وکارهای شبانه برای موفقیت مداخلات شبانه حیاتی است؛ صرف افزایش حضور پلیس کافی نیست (McGill et al., 2022). با وجود اهمیت نظارت و کنترل پلیس، برخی مطالعات بر محدودیت‌ها و پیچیدگی‌های این مداخله تأکید کرده‌اند. به طور مثال در مقاله‌ها دافیلد و همکاران، آمده است که اعمال مقررات بیشتر و قدرت کنترلی پلیس همیشه مستقیماً به بهبود زیست شبانه نمی‌انجامد؛ چراکه چندین تنش وجود دارد؛ ازجمله فشار بر کسب‌وکارهای شبانه، جابه‌جایی فعالیت‌ها به فضاهای کمتر نظارت‌شده و کاهش تنوع فعالیت‌های شبانه (Hadfield et al., 2010).

بعد کالبدی کاربری و حمل‌ونقل عمومی

بعد کالبدی کاربری و حمل‌ونقل عمومی یکی از ارکان اساسی در شکل‌گیری و پایداری زیست شبانه شهری به شمار می‌رود؛ زیرا کیفیت تجربه شبانه شهروندان به‌طور مستقیم به ساختار فضایی، نحوه سازمان‌دهی کاربری‌ها و میزان دسترسی‌پذیری فضاها در ساعات شب وابسته است. در این بعد، طراحی کالبدی فضاهای شهری، جانمایی و تنوع کاربری‌های فعال در شب و همچنین عملکرد نظام حمل‌ونقل عمومی نقش تعیین‌کننده‌ای در فعال یا غیرفعال شدن فضاهای شهری پس از تاریکی دارند. پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه نشان می‌دهد تنوع کاربری زمین، با فراهم آوردن ترکیبی از کاربری‌های مسکونی، تجاری، فرهنگی و تفریحی در نزدیکی یکدیگر، به افزایش فعالیت‌های شبانه و کاهش مشکلات مرتبط با امنیت و دسترسی در شب کمک می‌کند. برای مثال، در مطالعه‌ای در شهر شانگهای، مشخص شد که افزایش تنوع کاربری زمین با شدت زیادتر فعالیت‌های اقتصادی شبانه مرتبط است و می‌تواند به کاهش ناهم‌هنگی میان فعالیت‌های شبانه و مسکونی کمک کند (Li et al., 2022). در مطالعه مشابه دیگری نشان داده شد که فضاهای عمومی با دسترسی آسان و ترکیب کاربری‌های مختلف، به‌ویژه در مناطق مسکونی و تجاری، می‌توانند به افزایش رضایت ساکنان و کاهش مشکلات مرتبط با سروصدا و آلودگی صوتی در شب منجر شوند (Orhan et al., 2025). مطالعه عزیزی و قانع نیز این موضوع را تأیید می‌کند (۲۰۲۵).

برخی مطالعات نیز به جانمایی مبلمان شهری برای افزایش فعالیت‌های شبانه اشاره داشتند. به طور مثال مطالعه الاشر و همکاران نشان داد در اطراف میدان مسجد AlHussein Mosque در قاهره، تغییراتی در طراحی فضا و مبلمان خیابانی باعث شده شب‌نشینی و تردد شبانه تحت تأثیر قرار بگیرد (Elshater et al., 2022). جمال محمدی و محمد الشیرداوی نیز یکی از عوامل مؤثر بر فعالیت شبانه را «کیفیت مبلمان و تجهیزات شهری فضا» ذکر کرده است (Jamal Mohammadi and Mohammad Alshridavi, 2022). سایر مطالعات انجام‌شده نیز به اهمیت نورپردازی اشاره دارد (فیضی و بصیری، ۱۳۹۹؛ قدرت سامانی و رضایی راد، ۱۴۰۴).

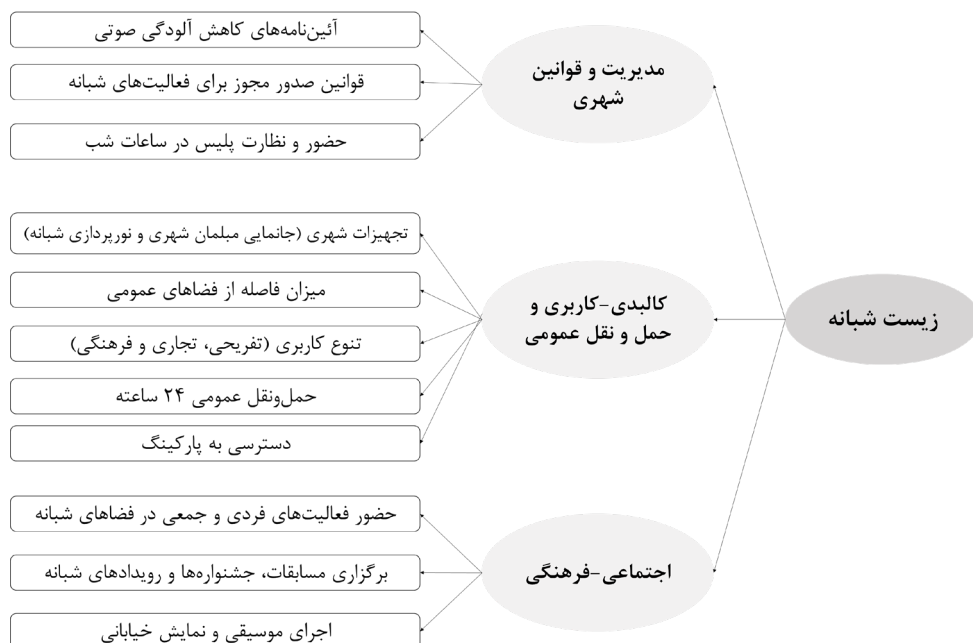
علاوه بر موارد فوق می‌توان گفت زیست شبانه شهری زمانی می‌تواند به‌صورت پایدار تحقق یابد که شهروندان، کسب‌وکارها، گردشگران و کارکنان شب بتوانند با دسترس‌پذیری مطمئن، ارزان و ایمن در ساعات شبانه حرکت کنند. از این منظر، حمل‌ونقل عمومی شبانه و کنترل ترافیک در شب رکنی اساسی برای تحقق زیست شبانه در فضاهای شهری است. در این راستا در مطالعه‌ای نشان داده شده که خدمات اتوبوس شبانه در شهر سو فیال (بلغارستان) چه تأثیری بر شمول‌پذیری تحرک در شب داشته‌اند. پژوهشگران نشان می‌دهند که معرفی سرویس‌های حمل‌ونقل عمومی شبانه نمی‌تواند به‌صورت خودکار تضمین دسترسی برابر به شبانه شود؛ بلکه طراحی دقیق سرویس (ازجمله زمان‌ها، قیمت، مسیرها، ایمنی، فاصله تا ایستگاه) و توجه به گروه‌های آسیب‌پذیر لازم است (Plyushteva & Boussauw, 2020). در مطالعه کاپیتزا، نشان داده شده است که زمان شب تغییر معناداری در ساختار زنجیره سفر و انتخاب شیوه حمل‌ونقل دارد: مردم در شب به علت کاهش خدمات، پایین‌تر بودن حس امنیت و احتمالاً هزینه و فاصله بیشتر، ممکن است گزینه‌های کم‌کیفیت‌تر یا شخصی مثل خودرو یا تاکسی را انتخاب کنند (Kapitza, 2022). بنابراین، سطح و کیفیت حمل‌ونقل عمومی شبانه و جریان ترافیک شبانه (مثلاً جریان خودرو، تاکسی، دوچرخه) می‌تواند بر تمایل مردم به حضور شبانه در فضاهای عمومی شهری تأثیرگذار باشد. در سایر مطالعات نیز به عواملی همچون دسترسی به پارکینگ (Campo and Ryan, 2008)، میزان فاصله از فضاهای عمومی به عنوان عوامل مؤثر بر زیست شبانه اشاره شده است.

بعد اجتماعی فرهنگی

بعد اجتماعی فرهنگی زیست شبانه، بر ماهیت و کیفیت کنش‌ها و تعاملاتی تمرکز دارد که در ساعات شب در فضاهای شهری شکل می‌گیرند. این بعد شامل تنوع و تداوم فعالیت‌های فردی و جمعی، رویدادهای فرهنگی و هنری، جشنواره‌ها، اجراهای خیابانی و کاربری‌های فعال در شب است که به‌طور مستقیم بر میزان سرزندگی، جذابیت و پویایی فضاهای شهری تأثیر می‌گذارد. در این خصوص در مطالعه‌ای نشان داده شد یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار بر زیست شبانه در فضاهای شهری، برگزاری جشنواره‌ها و فستیوال‌های شبانه است. پژوهش فاستر (۲۰۲۲) نشان می‌دهد که جشنواره‌ها می‌توانند نقش مهمی در ارتقای برند شهری، جذب گردشگران شبانه، افزایش ساعات فعال بودن فضاهای شهری بعد از غروب و تقویت فعالیت‌های اقتصادی شبانه ایفا کنند (Foster, 2022). در سایر مطالعات نیز به اهمیت جشنواره‌ها و فستیوال‌ها اشاره شده است (Zhang, 2022; Son et al., 2023; عزیزی و قانع، ۱۴۰۳؛ تکمیل و قانع، ۱۴۰۳). با وجود اهمیت این شاخص، برگزاری جشنواره‌های شبانه در بافت‌های شهری، به‌ویژه بافت‌های تاریخی، با چالش‌هایی نیز همراه است: نیاز به هماهنگی با میراث فرهنگی، کاهش مزاحمت برای ساکنان محلی، تنظیم زمان‌بندی و زیرساخت‌های مناسب و نیز مدیریت ایمنی و ترافیک. هالوز و همکاران (۲۰۱۴) در مطالعه جشنواره غذایی شهری نشان می‌دهد که رویدادها اگر تنها برای جذب بازدیدکننده باشند و ارتباط پایدار با محله نداشته باشند، ممکن است به «رویدادسازی انفجاری» تبدیل شوند که موجب ایجاد نابرابری یا جابه‌جایی سکونت شوند (Hollows et al., 2014). در سایر مطالعات نیز به وجود فعالیت‌های فردی و جمعی در فضاهای شبانه (Lin et al., 2020) و اجرای موسیقی و نمایش خیابانی (Azizi and Gane, 2025; Chew, 2009; Mariani and Giorgio, 2017) اشاره شده است. به‌طور مثال، در مطالعه‌ای نشان داده شده بزرگ‌ترین مجموعه ادبیات در مطالعات فرهنگ‌های شب‌زنده‌داری مربوط به فرهنگ‌های رقص موسیقی الکترونیکی است (Chew, 2009).

براین اساس می‌توان گفت زیست شبانه در چهارچوب سه بعد اصلی، یعنی مدیریت و قوانین شهری، کالبدی کاربری و حمل و نقل عمومی و در نهایت بعد اجتماعی فرهنگی در فضاهای شهری تحقق می‌یابد. بدین منظور، شکل ۱، مدل مفهومی پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل شماره ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است و از حیث ماهیت، در چهارچوب آینده‌پژوهی سناریومحور انجام شده است. داده‌های پژوهش از طریق قضاوت خبرگان و فرایند دلفی (مبتنی بر نظر خبرگان) گردآوری شده و سپس برای ارزیابی سازگاری و استخراج سناریوهای منسجم

از تحلیل مبتنی بر ماتریس اثرات متقابل در نرم افزار Scenario Wizard استفاده شده است. جامعه پژوهش شامل خبرگان مرتبط با تخصص شهرسازی (طراحی شهری، مدیریت شهری و برنامه ریزی شهری) و جامعه شناسی است. دلیل ورود جامعه شناسان شهری، ماهیت میان رشته ای زیست شبانه و وابستگی آن به رفتار جمعی، ادراک امنیت، الگوهای حضور گروه های مختلف و پیامدهای اجتماعی در فضاهای عمومی است. در این خصوص نمونه گیری به روش هدفمند انجام شده است (سابقه علمی/ اجرایی در حوزه برنامه ریزی شهری یا مدیریت شهری، آشنایی با مسائل فضاهای عمومی و مدیریت شبانه). براین اساس تعداد خبرگان ۱۵ نفر انتخاب شد. این حجم نمونه با توجه به روبه راج در مطالعات آینده پژوهشی (Ramesh et al., 2010; Azizi and Ghane, 2025) بوده است (جدول ۱).

جدول شماره ۱. اطلاعات جمعیت شناختی

تخصص	تعداد		شغل
	خانم	آقا	
طراحی شهری	۳	۲	استاد دانشگاه
جامعه شناسی	۱	۳	استاد دانشگاه و دانشجوی دکتری
برنامه ریزی شهری	۲	۲	استاد دانشگاه و دانشجوی دکتری
مدیریت شهری	۱	۱	دانشجوی دکتری
مجموع	۷	۸	

روش جمع آوری و تحلیل داده های پژوهش در سه مرحله انجام شده است:

مرحله ۱: استخراج اولیه شاخص ها (مطالعات اسنادی): در مرحله نخست، مجموعه ای اولیه از شاخص های مؤثر بر زیست شبانه براساس مرور ادبیات نظری و مطالعات پیشین استخراج شد. خروجی این مرحله، فهرست اولیه ای از شاخص ها بود که مبنای ورود به فرایند دلفی قرار گرفت (تعداد ۱۱ شاخص اولیه). شاخص ها عبارت اند از: آیین نامه های کاهش آلودگی صوتی ناشی از فعالیت های شبانه، تنوع کاربری های تفریحی، تجاری و فرهنگی در شب، حضور و نظارت پلیس در ساعات شب، تجهیزات شهری (جانمایی مبلمان شهری و کیفیت نورپردازی شبانه)، برگزاری مسابقات یا جشنواره ها و برنامه های فرهنگی شبانه، ایجاد و تقویت حمل و نقل عمومی ۲۴ ساعته، دسترسی به پارکینگ، میزان فاصله از فضاهای عمومی، وجود فعالیت های فردی و جمعی در فضاهای شبانه، قوانین صدور مجوز برای فعالیت های شبانه، اجرای موسیقی و نمایش خیابانی.

مرحله ۲: استفاده از تکنیک دلفی برای نهایی سازی شاخص های کلیدی: فرایند دلفی در دو دور اجرا شد. در دور اول، فهرست اولیه شاخص ها در اختیار پانل خبرگان قرار گرفت و خبرگان هر شاخص را از حیث «اهمیت یا اثرگذاری در آینده زیست شبانه» و «سطح عدم قطعیت» ارزیابی کردند (خیلی کم= ۱ تا خیلی زیاد= ۵). در دور دوم فهرست پالایش شده مجدداً ارائه شد تا هم گرایی و اجماع تقویت و شاخص های نهایی تعیین شود.

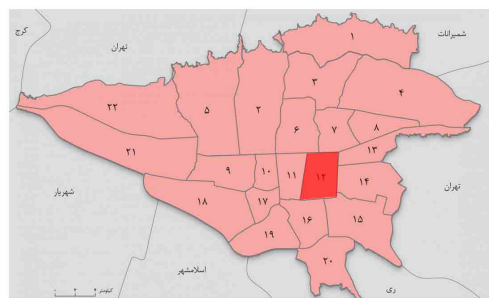
مرحله ۳: سناریونویسی با تحلیل اثرات متقابل در Scenario Wizard: پس از نهایی شدن شش شاخص کلیدی، برای هر شاخص، سه حالت محتمل در افق آینده تعریف و کدگذاری شد (جدول ۴). این حالت ها به گونه ای طراحی شدند که از نظر محتوایی متمایز باشند، قابلیت تحقق در افق آینده را داشته باشند، به بررسی حالت های مطلوب، ایستا و نامطلوب بپردازند و امکان ارزیابی توسط خبرگان را فراهم کنند. بدین ترتیب، مجموعاً ۱۸ حالت تشکیل شد. سپس ماتریس اثرات متقابل به ابعاد ۱۸*۱۸ تشکیل و در اختیار خبرگان قرار گرفت تا اثر هر حالت بر سایر حالت ها را ارزیابی کنند. ارزیابی اثرات متقابل بر اساس طیف ۷ درجه ای زیر انجام شد: توانمندساز قوی (+۳)، توانمندساز متوسط (+۲)، توانمندساز ضعیف (+۱)، بدون اثر (۰)، محدودیت ساز ضعیف (-۱)، محدودیت ساز متوسط (-۲) و محدودیت ساز قوی (-۳). در ادامه، داده های حاصل وارد نرم افزار سناریوی ویزارد شد. این نرم افزار با استفاده از الگوریتم تحلیل اثرات متقابل، سازگاری درونی ترکیب ها را محاسبه می کند و سناریوهای منسجم یا محتمل را استخراج و رتبه بندی و میزان اثرگذاری کل آن را محاسبه می کند. بدین ترتیب، «روش سناریونویسی» در این پژوهش، سناریونویسی مبتنی بر ماتریس سازگاری است.

برای تقویت روایی محتوا، شاخص ها ابتدا از ادبیات معتبر استخراج و سپس از طریق تکنیک دلفی با خبرگان پالایش صورت گرفت. سپس برای اعتبار یا روایی صوری، تعاریف شاخص ها و حالت ها پیش از اجرای نهایی با ۱۵ نفر از خبرگان بازبینی و اصلاح شد. برای سنجش پایایی یا ثبات قضاوت ها، همگرایی نتایج در دور دوم دلفی بررسی شد (کاهش پراکندگی امتیازات و ثبات رتبه شاخص ها نسبت به دور اول).

معرفی محدوده مطالعه

محدوده مطالعه این پژوهش، فضاهای عمومی دارای پتانسیل زیست شبانه در بافت تاریخی منطقه ۱۲ شهر تهران است (شکل ۲). منطقه ۱۲ تهران به عنوان یکی از قدیمی ترین و تاریخی ترین بخش های شهر، واجد تمرکز بالایی از عناصر تاریخی، مذهبی، فرهنگی و اقتصادی است که این منطقه را به یکی از کانون های اصلی حیات شهری در مقیاس شهر تهران تبدیل کرده است. وجود بازار تاریخی، میدان ها، محورهای پیاده محور و معابر پرتردد، موجب شده است که این منطقه در ساعات مختلف شبانه روز، به ویژه در ساعات شب، همچنان نقش فعالی در ساختار فضایی و اجتماعی شهر ایفا کند. با این حال، باید توجه داشت که زیست شبانه به طور کلی در کل بافت تاریخی رخ نمی دهد؛ بلکه عمدتاً در فضاهای عمومی خاصی که دارای ظرفیت کالبدی، عملکردی و اجتماعی هستند، شکل می گیرد. از این رو، در این پژوهش تمرکز اصلی نه بر کل بافت تاریخی منطقه ۱۲، بلکه بر فضاهای عمومی پتانسیل بروز و تقویت زیست شبانه دارد. این فضاها عموماً شامل عرصه هایی هستند که در آن ها ترکیبی از کاربری هایی نظیر کافه ها و رستوران ها، فعالیت های تجاری شبانه، کاربری های سرگرمی و فرهنگی، اجرای موسیقی و نمایش خیابانی و همچنین وجود زیرساخت هایی نظیر نورپردازی مناسب و مبلمان شهری مشاهده می شود. بر این اساس، محدوده هایی نظیر میدان توپخانه، خیابان ناصرخسرو، خیابان ۱۵ خرداد و محدوده بازار تهران به عنوان نمونه هایی از فضاهای عمومی دارای پتانسیل زیست شبانه در بافت تاریخی منطقه ۱۲، در چهارچوب تحلیل های سناریو محور این پژوهش توجه شده اند. این فضاها به دلیل نقش فرامنطقه ای، حضور گسترده مراجعان و استمرار نسبی فعالیت ها در ساعات شبانه، بستر مناسبی برای بررسی مسیرهای محتمل آینده زیست شبانه فراهم می کنند.

شکل شماره ۲. معرفی نمونه مطالعه، منبع: نویسندگان

یافته ها

نتایج حاصل از تکنیک دلفی نشان داد که خبرگان شاخص های مؤثر بر آینده زیست شبانه در فضاهای عمومی را از حیث «اثرگذاری» و «عدم قطعیت» به صورت متمایز رتبه بندی کرده اند و پس از دو دور، الگوی ارزیابی ها به سمت هم گرایی حرکت کرده است. مطابق جدول ۲ (دور اول)، در مجموع ۱۱ شاخص اولیه ارزیابی شد. در این مرحله، پنج شاخص به دلیل کسب میانگین اثرگذاری زیاد و پراکندگی نسبتاً محدود در قضاوت ها (انحراف معیار کمتر از حدود ۰.۷۰) در وضعیت «حفظ» قرار گرفتند: آیین نامه های کاهش آلودگی صوتی ناشی از فعالیت های شبانه (اثرگذاری ۴.۴۷)، تنوع کاربری های تفریحی، تجاری و فرهنگی در شب (۴.۶۰)، حضور و نظارت پلیس در ساعات شب (۴.۵۳)، تجهیزات شهری شامل جانمایی مبلمان شهری و کیفیت نورپردازی شبانه (۴.۳۳)، ایجاد و تقویت حمل و نقل عمومی ۲۴ ساعته. همچنین شاخص «برگزاری مسابقه ها/ جشنواره ها و برنامه های فرهنگی شبانه» با میانگین اثرگذاری ۴.۴۰ و عدم قطعیت ۳.۸۷ به عنوان یکی

از مؤلفه‌های دارای اهمیت بالا در دور اول حفظ شد. در مقابل، چهار شاخص «دسترسی به پارکینگ»، «میزان فاصله از فضاهای عمومی»، «وجود فعالیت‌های فردی و جمعی در فضاهای شبانه» و «قوانین صدور مجوز برای فعالیت‌های شبانه» به دلیل اثرگذاری کمتر (حدود ۳.۱۳ تا ۳.۷۳) یا عدم قطعیت پایین‌تر و نیز پراکندگی بیشتر نظرات، در وضعیت «حذف» قرار گرفتند. شاخص «اجرای موسیقی و نمایش خیابانی» نیز با وجود میانگین اثرگذاری ۳.۸۰ و عدم قطعیت ۳.۵۳ در وضعیت «حفظ مشروط» قرار گرفت؛ بدین معنا که خبرگان آن را عامل اثرگذار بالقوه تلقی کرده‌اند؛ اما تحقق آن را به شدت وابسته به ملاحظات نهادی/اجتماعی و سازوکارهای مجوزدهی و کنترل پیامدهای احتمالی دانسته‌اند.

جدول شماره ۲. نتایج آزمون دلفی در دور اول

ردیف	شاخص‌ها	میانگین اثرگذاری	میانگین عدم قطعیت	انحراف معیار	وضعیت
۱	آیین‌نامه‌های کاهش آلودگی صوتی ناشی از فعالیت‌های شبانه	۴,۴۷	۳,۹۱	۰,۶۲	حفظ
۲	تنوع کاربری‌های تفریحی، تجاری و فرهنگی در شب	۴,۶۰	۳,۷۳	۰,۵۸	حفظ
۳	حضور و نظارت پلیس در ساعات شب	۴,۵۳	۳,۲۰	۰,۶۶	حفظ
۴	تجهیزات شهری (جانمایی مبلمان شهری و کیفیت نورپردازی شبانه)	۴,۳۳	۳,۴۷	۰,۶۴	حفظ
۵	ایجاد و تقویت حمل‌ونقل عمومی ۲۴ ساعته	۴,۴۰	۴,۰۷	۰,۶۰	حفظ
۶	دسترسی به پارکینگ	۳,۲۷	۲,۷۳	۰,۷۸	حذف
۷	میزان فاصله از فضاهای عمومی	۳,۱۳	۲,۶۰	۰,۸۱	حذف
۸	وجود فعالیت‌های فردی و جمعی در فضاهای شبانه	۳,۶۰	۳,۳۳	۰,۷۲	حذف
۹	قوانین صدور مجوز برای فعالیت‌های شبانه	۳,۷۳	۳,۶۷	۰,۷۰	حذف
۱۰	اجرای موسیقی و نمایش خیابانی	۳,۸۰	۳,۵۳	۰,۶۹	حفظ مشروط
۱۱	برگزاری مسابقه‌ها، جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی شبانه	۴,۴۰	۳,۸۷	۰,۵۹	حفظ

نتایج دور دوم دلفی (جدول ۳) بیانگر تقویت هم‌گرایی و افزایش ثبات قضاوت‌هاست؛ به گونه‌ای که برای شاخص‌های نهایی، هم میانگین اثرگذاری نسبت به دور اول در اغلب موارد افزایش یافته و هم انحراف معیار کاهش پیدا کرده است (کاهش پراکندگی و نزدیک‌تر شدن دیدگاه خبرگان). براین اساس، شش شاخص به عنوان پیشران‌های کلیدی نهایی برای ورود به مرحله سناریونویسی انتخاب شدند:

۱. آیین‌نامه‌های کاهش آلودگی صوتی ناشی از فعالیت‌های شبانه

۲. تنوع کاربری‌های تفریحی، تجاری و فرهنگی در شب

۳. حضور و نظارت پلیس در ساعات شب

۴. تجهیزات شهری شامل جانمایی مبلمان و کیفیت نورپردازی شبانه

۵. ایجاد و تقویت حمل‌ونقل عمومی ۲۴ ساعته

۶. برگزاری مسابقه‌ها یا جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی شبانه.

جدول شماره ۳. نتایج آزمون دلفی در دور دوم (شاخص‌های نهایی)

ردیف	شاخص‌ها	میانگین اثرگذاری	میانگین عدم قطعیت	انحراف معیار	وضعیت
۱	آیین‌نامه‌های کاهش آلودگی صوتی ناشی از فعالیت‌های شبانه	۴,۶۰	۳,۹۳	۰,۴۸	حفظ
۲	تنوع کاربری‌های تفریحی، تجاری و فرهنگی در شب	۴,۶۷	۳,۸۳	۰,۴۵	حفظ
۳	حضور و نظارت پلیس در ساعات شب	۴,۵۳	۳,۲۷	۰,۵۰	حفظ
۴	تجهیزات شهری (جانمایی مبلمان شهری و کیفیت نورپردازی شبانه)	۴,۴۷	۳,۵۳	۰,۵۲	حفظ
۵	ایجاد و تقویت حمل‌ونقل عمومی ۲۴ ساعته	۴,۷۳	۴,۲۰	۰,۴۳	حفظ
۶	برگزاری مسابقه‌ها، جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی شبانه	۴,۴۰	۳,۸۰	۰,۵۵	حفظ

درمجموع، الگوی نتایج دلفی نشان می‌دهد که از منظر خبرگان، آینده زیست شبانه در فضاهای عمومی بیش از هر چیز تحت تأثیر تنظیم‌گری و کنترل مزاحمت‌ها، به‌ویژه آلودگی صوتی، تنوع کاربری‌های فعال در شب، سطح امنیت و حضور انتظامی، کیفیت کالبدی و خوانایی محیط شبانه (نورپردازی و تجهیزات شهری)، دسترسی پذیری شبانه از طریق حمل‌ونقل عمومی و فعال‌سازی رویدادهای فرهنگی اجتماعی قرار دارد. بنابراین، شش شاخص نهایی به‌عنوان مبنای تعریف حالت‌های محتمل، تشکیل ماتریس اثرات متقابل و استخراج سناریوهای منسجم در مرحله بعدی پژوهش به کار گرفته شد.

تدوین سناریوهای محتمل فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران

پس از شناسایی شاخص‌های اثرگذار، مطابق جدول (۴)، شاخص‌های کلیدی و حالت‌های محتمل هریک در افق آینده ارائه شده است (حالت‌های محتمل براساس نظرات پنل خبرگان تدوین شده است) (جدول ۴). در این پژوهش، سناریو به‌منزله «ترکیب منسجم حالت‌های شاخص‌های کلیدی» تلقی می‌شود و بنابراین، تعریف حالت‌های هر شاخص، گام مقدماتی و ضروری برای ورود به مرحله تحلیل اثرات متقابل و استخراج سناریوهاست. به‌منظور افزایش شفافیت و قابلیت تفسیر جدول، حالت‌های هر شاخص از حیث میزان مساعد بودن برای تحقق «زیست شبانه ایمن، متنوع و پایدار» در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران، در سه سطح دسته‌بندی شده‌اند. معیار این دسته‌بندی مبتنی بر بهبود ارتقای زیست شبانه است. براین اساس، برای نمایش بهتر، «وضعیت مطلوب» با رنگ سبز، «وضعیت نسبتاً مطلوب» میانی با رنگ زرد و «وضعیت نامطلوب» با رنگ قرمز مشخص شده است. لازم به ذکر است حالت‌های ارائه‌شده در جدول، «وضعیت‌های محتمل آینده» را بازنمایی می‌کنند؛ به این معنا که تقویت، تداوم یا تضعیف هریک از حالت‌ها، به‌عنوان مسیرهای ممکن تحول شاخص‌ها، می‌تواند پیامدهای متفاوتی برای کیفیت و پایداری زیست شبانه در محدوده مطالعه ایجاد کند و در مرحله تحلیل اثرات متقابل، روابط تقویتی یا محدودکننده میان آن‌ها ارزیابی می‌شود.

همچنین شایان توجه است که برخی شاخص‌ها، ماهیتی دوسویه و بالقوه تعارض‌آمیز دارند. برای نمونه، شاخص «آیین‌نامه‌های کنترل آلودگی صوتی» می‌تواند از دو منظر متفاوت تفسیر شود: از یک سو، از منظر گروه‌هایی که اولویت آن‌ها «آرامش شبانه» است و از سوی دیگر، از منظر گروه‌هایی که به دنبال «سرزندگی و پویایی شبانه» هستند. در این پژوهش، چهارچوب ارزیابی مطلوبیت حالت‌ها بر مبنای رویکرد «سرزندگی و پویایی شبانه» مدنظر قرار گرفته است. از سوی دیگر باید توجه داشت زیست شبانه در بافت‌های تاریخی، پدیده‌ای تک‌ساحتی و صرفاً معادل «افزایش فعالیت در شب» نیست؛ بلکه برآیند برهم‌کنش هم‌زمان مؤلفه‌های اجتماعی، کالبدی، اقتصادی و نهادی در بستری حساس و محدودیت‌مند است. با توجه به این پیچیدگی، در این پژوهش برای شفاف‌سازی «جامعه هدف» و جلوگیری از ابهام در تفسیر سناریوها، میان دو گروه اصلی تفکیک مفهومی صورت گرفته است: نخست، ساکنان محلی که حساسیت بالاتری درباره پیامدهای مزاحمتی، تغییرات هزینه‌های سکونت و دگرگونی‌های اجتماعی دارند؛ دوم، مراجعان و استفاده‌کنندگان غیرساکن (شهروندان

سایر مناطق، گردشگران، مشتریان فعالیت‌های فرهنگی تفریحی و اقتصادی) که تجربه حضور شبانه آنان در فضاهای عمومی، بخش مهمی از کارکرد زیست شبانه را شکل می‌دهد. در چهارچوب این مقاله، تمرکز سناریونویسی عمدتاً بر گروه دوم قرار گرفته است؛ بدین معنا که سناریوها ناظر بر شرایطی هستند که امکان شکل‌گیری یا افول زیست شبانه برای «مراجعان شبانه» را در فضاهای عمومی بافت تاریخی منطقه ۱۲ تحت تأثیر سازوکارهای تنظیم‌گری، امنیت، کیفیت محیط کالبدی، تنوع فعالیت‌ها و دسترس‌پذیری حمل‌ونقل شبانه رقم می‌زنند.

جدول شماره ۴. عوامل کلیدی مؤثر به همراه آینده بدیل در بافت تاریخی تهران

شخص	وضعیت‌های احتمالی	علامت اختصاری
آیین‌نامه‌های کاهش آلودگی صوتی فعالیت‌های شبانه	تقویت و اجرای سخت‌گیرانه آیین‌نامه‌های کنترل آلودگی صوتی، با نظارت مستمر و ابزارهای کنترلی مؤثر	A1
	تداوم اجرای محدود و نسبی آیین‌نامه‌ها بدون بهبود قابل توجه در نظارت و الزامات قانونی	A2
	کاهش کارایی قوانین، ضعف نظارت و بی‌توجهی به اجرای آیین‌نامه‌های صوتی	A3
تنوع کاربری (تفریحی، تجاری و فرهنگی)	گسترش و تنوع‌بخشی قابل توجه کاربری‌ها در ساعات شب با افزایش فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و سرگرمی	B1
	حفظ تنوع محدود کنونی و تمرکز بر تعداد مشخصی از فعالیت‌ها بدون توسعه کاربری جدید	B2
	کاهش تنوع کاربری‌ها و محدود شدن فعالیت‌های شبانه به چند کاربری کم‌ریسک و کم‌دامنه	B3
حضور و نظارت پلیس در ساعات شب	افزایش نظارت پلیس در فضاهای عمومی شبانه	C1
	حضور مقطعی و محدود پلیس با الگوی فعلی نظارت	C2
	کاهش نظارت پلیس در فضاهای عمومی شبانه	C3
تجهیزات شهری (جانمایی مبلمان شهری و نورپردازی شبانه)	بهبود تجهیزات شهری شامل نورپردازی استاندارد و یکپارچه، افزایش مبلمان مناسب	D1
	نبود تغییر در وضعیت تجهیزات شهری یعنی حفظ کیفیت فعلی بدون ارتقای عمده	D2
	تقلیل در جانمایی تجهیزات شهری شامل نورپردازی ناکافی و مبلمان نامناسب	D3
برگزاری مسابقه‌ها، جشنواره‌ها و رویدادهای شبانه	برگزاری منظم و برنامه‌ریزی شده جشنواره‌ها، بازارهای شبانه و رویدادهای فرهنگی اجتماعی	E1
	برگزاری محدود، فصلی یا موردی رویدادهای شبانه بدون برنامه‌ریزی بلندمدت	E2
	کاهش یا حذف رویدادهای شبانه در فضاهای عمومی	E3
حمل‌ونقل عمومی ۲۴ ساعته	افزایش خطوط شبانه فعال، دسترسی کامل به اتوبوس، مترو یا تاکسی ۲۴ ساعته	F1
	ارائه خدمات محدود شبانه در برخی خطوط یا ساعات خاص	F2
	کاهش خدمات حمل‌ونقل شبانه یا کاهش دسترسی به حداقل ممکن	F3

با توجه به ماتریس اثرات متقاطع، نرم افزار ویزارد سه سناریو احتمالی در آینده را نمایش داده است. مطابق با جدول ۵، می توان سناریوی اول، سناریوی مطلوب و آرمانی است که در آن تمامی شاخص های حاکمیت شهری، امنیت، تنوع فعالیت، مبلمان و حمل و نقل در وضعیت بهینه قرار دارند. سناریوی دوم، سناریوی میانی و محتاطانه است که بخشی از شاخص ها در وضعیت مطلوب قرار گرفته؛ اما محدودیت هایی در حوزه رویدادهای شبانه و حمل و نقل عمومی باقی مانده است. سناریوی سوم، سناریوی نامطلوب است که بیانگر ضعف در تمامی شاخص های کارکردی شبانه و نبود زمینه های لازم برای شکل گیری اقتصاد شبانه پایدار است. در ادامه به تشریح هریک پرداخته می شود.

جدول شماره ۵. سناریوهای محتمل برای فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران، خروجی نرم افزار سناریوی ویزارد

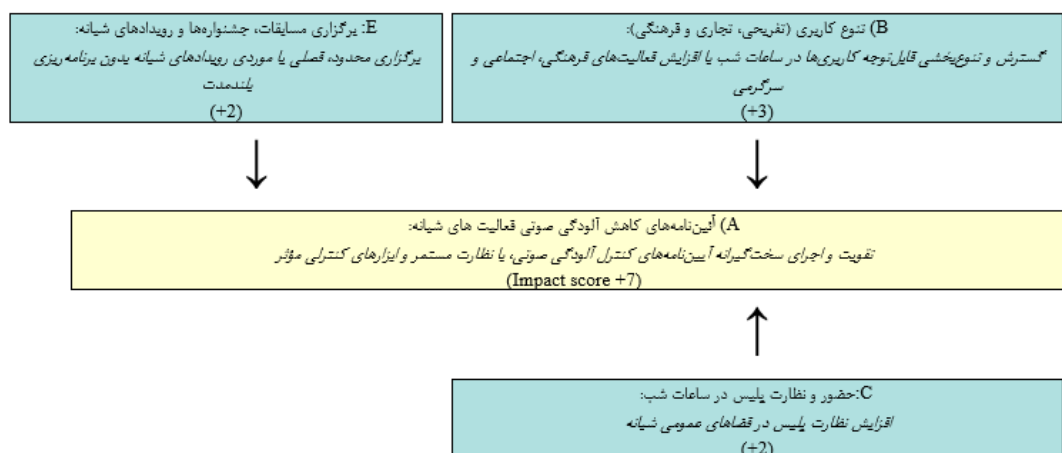
سناریوی اول	سناریوی دوم	سناریوی سوم
آیین نامه های کاهش آلودگی صوتی فعالیت های شبانه:		
تقویت و اجرای سخت گیرانه آیین نامه های کنترل آلودگی صوتی، با نظارت مستمر و ابزارهای کنترلی مؤثر	کاهش کارایی قوانین، ضعف نظارت و بی توجهی به اجرای آیین نامه های صوتی	
تنوع کاربری (تفریحی، تجاری و فرهنگی):		
گسترش و تنوع بخشی قابل توجه کاربری ها در ساعات شب با افزایش فعالیت های فرهنگی، اجتماعی و سرگرمی	کاهش تنوع کاربری ها و محدود شدن فعالیت های شبانه به چند کاربری	
حضور و نظارت پلیس در ساعات شب:		
افزایش نظارت پلیس در فضاهای عمومی شبانه	کاهش نظارت پلیس در فضاهای عمومی شبانه	
تجهیزات شهری (جانمایی مبلمان شهری و نورپردازی شبانه):		
بهبود تجهیزات شهری شامل نورپردازی استاندارد و یکپارچه، افزایش مبلمان مناسب	تقلیل در جانمایی تجهیزات شهری شامل نورپردازی ناکافی، مبلمان نامناسب	
برگزاری مسابقه ها، جشنواره ها و رویدادهای شبانه:		
برگزاری محدود، فصلی یا موردی رویدادهای شبانه بدون برنامه ریزی بلندمدت	کاهش یا حذف رویدادهای شبانه در فضاهای عمومی	
حمل و نقل عمومی ۲۴ ساعته:		
افزایش خطوط شبانه فعال، فعال بودن اتوبوس، مترو یا تاکسی به صورت ۲۴ ساعته	ارائه خدمات محدود شبانه در برخی خطوط یا ساعات خاص	کاهش خدمات حمل و نقل شبانه

یافته های سناریوی اول زیست شبانه در فضاهای عمومی بافت تاریخی تهران: سناریوی نسبتاً مطلوب

براساس نتایج حاصل از تحلیل ماتریس سازگاری با استفاده از نرم افزار Scenario Wizard، سناریوی اول با مقدار سازگاری صفر و بیشترین امتیاز اثرگذاری کل برابر با ۳۷ شناسایی شد. این سناریو در مقایسه با سایر سناریوهای استخراج شده، پایدارترین وضعیت زیست شبانه در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران را بازنمایی می کند. در این سناریو، توصیفگر «آیین نامه های کاهش آلودگی صوتی فعالیت های شبانه در قالب «تقویت و اجرای سخت گیرانه آیین نامه های کنترل آلودگی صوتی، با نظارت مستمر و ابزارهای کنترلی مؤثر» انتخاب شده است. تحلیل اثرات متقابل نشان می دهد این وضعیت عمدتاً با افزایش تنوع کاربری های شبانه (۳+)، حضور و نظارت مستمر پلیس (۲+) و رویدادهای فصلی یا مناسبتی (۲+) تقویت می شود. تعارض معناداری با سایر مؤلفه ها مشاهده نشده و مجموع امتیاز اثر (۷+) بیانگر سازگاری بالای این فرض است. بدین ترتیب، مطابق با شکل ۳ می توان گفت حالت A1 (اجرای سخت گیرانه آیین نامه های کنترل آلودگی صوتی، با نظارت مستمر و ابزارهای کنترلی مؤثر) در یک خوشه سازگار با سه حالت B1، C1 و E2 قرار می گیرد. گسترش تنوع کاربری های شبانه به عنوان محرک اصلی افزایش فعالیت و در نتیجه تشدید ریسک مزاحمت صوتی، نیاز به تنظیم گری صوتی را تقویت

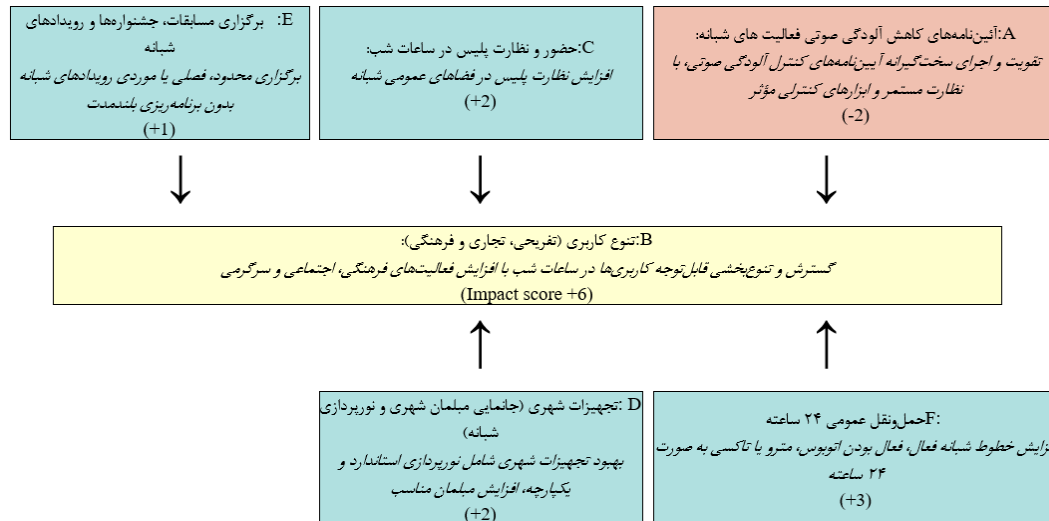

می‌کند. هم‌زمان، حضور فعال و مستمر پلیس به مثابه ظرفیت اجرایی، امکان عملیاتی شدن مقررات و کاهش تعارضات میدانی را فراهم می‌سازد. افزون بر این، رویدادهای مقطعی با ایجاد پیک‌های ناگهانی حضور و صدا، فشار برای کنترل و پایش صوتی را افزایش می‌دهد و هم‌زمانی آن با A1 را محتمل‌تر می‌کند.

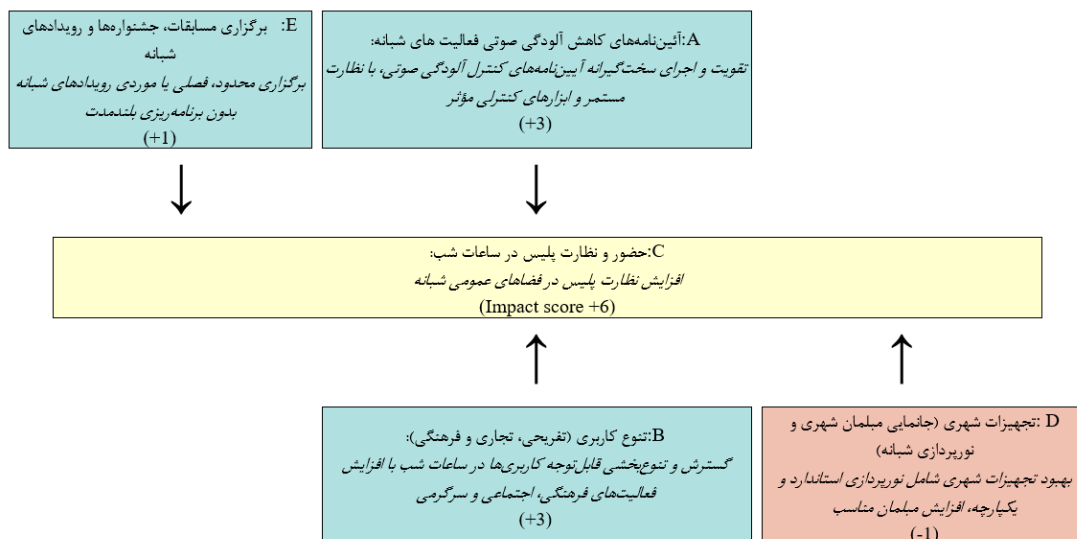
شکل شماره ۳. بررسی توصیفگر آیین‌نامه‌های کاهش آلودگی صوتی، خروجی نرم‌افزار سناریوی ویزارد

توصیفگر تنوع کاربری (تفریحی، تجاری و فرهنگی) نیز با فرض گسترش قابل توجه و تنوع یافتگی کاربری‌ها در ساعات شب انتخاب شده است. این فرض از سوی حضور پلیس (+۲)، ارتقای مبلمان و نورپردازی (+۲)، برگزاری مسابقه‌ها، جشنواره‌ها و رویدادهای شبانه (+۱) و به‌ویژه حمل‌ونقل عمومی شبانه ۲۴ ساعته (+۳) حمایت می‌شود. تنها عامل بازدارنده، سخت‌گیری مقررات کنترل صدا (-۲) است؛ با این حال، مجموع امتیاز اثر (+۶) نشان دهنده غلبه عوامل تقویت‌کننده و امکان بالای این وضعیت است. مطابق شکل ۲ می‌توان گفت در سناریوی نسبتاً مطلوب زیست شبانه، فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران، تنوع کاربری‌های شبانه (B1) به مثابه هسته محرک با امتیاز اثربخشی یا سازگاری +۶ عمدتاً از برکنش سه دسته نیرو تغذیه می‌شود: نخست، ارتقای دسترسی پذیری شبانه از طریق حمل‌ونقل عمومی فعال (F1) که در زمینه‌ای مانند محورهای پرتردد و مقصدی منطقه ۱۲ (نظیر محدوده‌های پیرامون میدان امام خمینی، ۱۵ خرداد و ناصرخسرو) امکان جذب مراجعان غیرساکن و توزیع زمانی فضایی حضور را فراهم می‌کند و وابستگی به خودرو یا پارکینگ را کاهش می‌دهد؛ دوم، بهبود کیفیت کالبدی و خوانایی شبانه با نورپردازی و مبلمان استاندارد (D1) که در کوچه‌پس‌کوچه‌های باریک و بافت دانه‌ریز تاریخی اطراف فضاهای عمومی منتخب، مستقیماً بر ادراک امنیت، قابلیت مکث و شکل‌گیری «مسیرهای پیاده شبانه» اثر می‌گذارد و سوم، حضور و نظارت فعال پلیس (C1) که در فضاهای حساس به ازدحام و تعارض کاربری، ریسک ناامنی و مزاحمت را کاهش می‌دهد و امکان تداوم فعالیت‌های فرهنگی اقتصادی شبانه را تقویت می‌کند. در مقابل، رابطه منفی نمایش داده شده میان «اجرای سخت‌گیرانه مقررات کنترل آلودگی صوتی» و «تنوع کاربری‌ها» (A1) وجود دارد. در بافتی با سکونت و کاربری‌های تاریخی، اگر کنترل صوتی به صورت سخت‌گیرانه اما غیرهوشمندانه و بدون تفکیک پهنه‌ها و زمان بندی اجرا شود، می‌تواند به محدودسازی بخشی از فعالیت‌های شبانه (خصوصاً کاربری‌های دارای تولید صدا) بینجامد و تنوع عملکردی را کاهش دهد؛ بنابراین پیام کلیدی این خوشه آن است که تحقق تنوع کاربری شبانه در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران نه با «تزریق صرف فعالیت»، بلکه با توازن میان دسترسی پذیری، ارتقای کالبد، تضمین امنیت و تنظیم‌گری صوتی هوشمند و پهنه‌بندی شده امکان پذیر می‌شود؛ به گونه‌ای که هم ظرفیت‌های مقصدی بافت تاریخی فعال گردد و هم تعارضات سکونتی فعالیتی کنترل شود (شکل ۴).

شکل شماره ۴. بررسی توصیفگر تنوع کاربری، خروجی نرم‌افزار سناریوی ویزارد

در توصیفگر «حضور و نظارت پلیس در شب»، فرض حضور گسترده، فعال و مستمر نیروهای انتظامی در فضاهای عمومی شبانه توسط کنترل سخت‌گیرانه صدا (+۳) و گسترش تنوع کاربری‌ها (+۳) تقویت می‌شود و برگزاری مسابقه‌ها، جشنواره‌ها و رویدادهای شبانه (+۱) نیز از آن پشتیبانی می‌کند. تنها تعارض محدود مربوط به بهبود نورپردازی و مبلمان (-۱) است که می‌تواند بخشی از نیاز به نظارت پلیس را کاهش دهد؛ با این حال مجموع امتیاز اثر (+۶)، سازگاری بالای این فرض را تأیید می‌کند (شکل ۵).

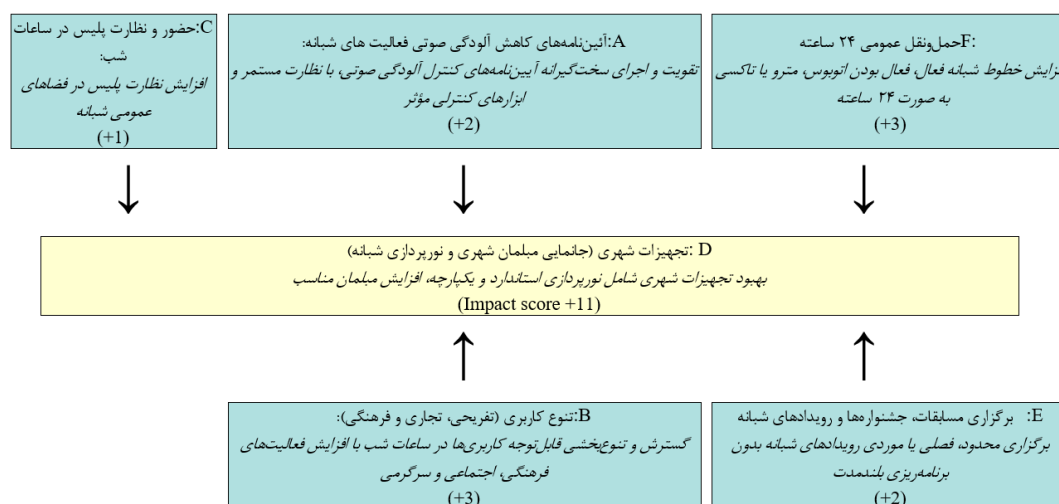

شکل شماره ۵. بررسی توصیفگر حضور و نظارت پلیس در ساعات شب، خروجی نرم‌افزار سناریوی ویزارد

مطابق شکل ۵ می‌توان گفت در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران، حضور و نظارت فعال و مستمر پلیس در شب (C1) به عنوان پیشران نهادی مرکزی با امتیاز اثرپذیری یا سازگاری +۶ عمدتاً در پیوند با سه مؤلفه شکل می‌گیرد: نخست، تنوع و گسترش کاربری‌های شبانه (B1) که با افزایش تراکم حضور، فعالیت‌های اقتصادی فرهنگی و رفت‌وآمد شبانه در محورهای مقصدی و حساس بافت (نظیر پیرامون میدان امام خمینی یا توپخانه، ۱۵ خرداد و ناصرخسرو) نیاز به مدیریت تعارضات و کنترل رفتارهای پرریسک را تشدید می‌کند؛ دوم، اجرای مقررات کنترل آلودگی صوت (A1) که در بافت‌های دارای سکونت و هم‌جواری کاربری‌ها، به‌طور مستقیم احتمال شکایت و تنش‌های سکونتی‌فعالیتی را کاهش می‌دهد و به پلیس امکان می‌دهد از نقش واکنشی (مداخله پس از بحران) به

نقش تنظیم‌گر (پیشگیری و کنترل) حرکت کند؛ سوم، رویدادهای شبانه محدود و موردی (E2) که هرچند به تنهایی محرک قوی نیست، اما به واسطه ایجاد پیک‌های مقطعی جمعیت و ازدحام، مطالبه نظارت و استقرار نیرو را افزایش می‌دهد. نکته قابل توجه این یافته رابطه منفی «کیفیت نورپردازی و مبلمان شهری» با حضور پلیس است. بدین معنا که در محدوده مطالعه هرچه تجهیزات شهری شامل نورپردازی و مبلمان شهری بیشتر شود، نظارت طبیعی توسط شهروندان بیشتر خواهد شد و بدین ترتیب، بخشی از بار تأمین امنیت از «حضور فیزیکی پلیس» به سمت «امنیت محیطی/پیشگیرانه» منتقل می‌شود و نیاز به استقرار پلیس را کاهش می‌دهد. بدین ترتیب می‌توان گفت امنیت شبانه پایدار نه صرفاً با افزایش حضور پلیس، بلکه با ترکیب تنوع کاربری مدیریت‌شده، تنظیم‌گری صوتی مؤثر، برنامه‌ریزی رویدادها و ارتقای کیفیت محیط کالبدی حاصل می‌شود؛ ترکیبی که هم امکان تداوم حیات شبانه را فراهم می‌کند و هم هزینه و وابستگی به مداخله انتظامی را در بلندمدت کاهش می‌دهد.

در توصیف‌گر «تجهیزات شهری شامل جانمایی مبلمان شهری و نورپردازی شبانه»، بهبود تجهیزات شهری شامل نورپردازی استاندارد و یکپارچه، افزایش مبلمان مناسب انتخاب شده و بالاترین سطح حمایت را در کل سناریو دارد. این وضعیت را کنترل صدا (+۲)، تنوع کاربری‌ها (+۳)، حضور پلیس (+۱)، برگزاری مسابقات، جشنواره‌ها و رویدادهای شبانه (+۲) و حمل‌ونقل شبانه ۲۴ ساعته (+۳) تقویت می‌شود. تعارضی نیز مشاهده نشد. مجموع امتیاز اثر (+۱۱) یعنی بالاترین امتیاز سناریو نشان می‌دهد این مؤلفه ستون اصلی سناریوی مطلوب محسوب می‌شود (شکل ۵).

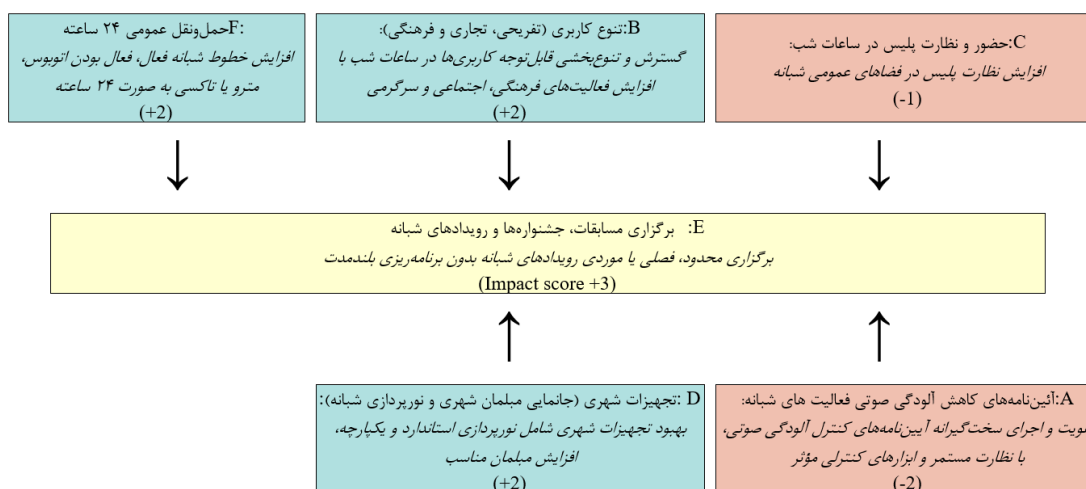
شکل شماره ۶. بررسی توصیف‌گر تجهیزات شهری، خروجی نرم‌افزار سناریوی ویزارد

مطابق شکل ۶ می‌توان گفت در سناریوی نسبتاً مطلوب زیست شبانه فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران، «تجهیزات شهری شبانه» شامل نورپردازی و جانمایی مبلمان شهری (D1) به عنوان متغیر قانونی با امتیاز اثربخشی یا سازگاری بسیار بالا (+۱۱) عمل می‌کند و تحقق آن وابسته به هم‌زمانی چند پیشران نهادی عملکردی است: از یک سو، دسترس‌پذیری شبانه و جریان پیاده یا سواره از طریق حمل‌ونقل عمومی ۲۴ ساعته (F1) موجب افزایش حضور و حرکت شبانه در محوره‌های تاریخی و دانه‌ریز (مانند محدوده‌های پیرامون میدان امام خمینی یا توپخانه، خیابان ۱۵ خرداد و ناصرخسرو) می‌شود و در نتیجه، نیاز به خوانایی فضایی، هدایت حرکت، نقاط مکث و امنیت بصری را به الزامی مدیریتی تبدیل می‌کند. از سوی دیگر، تنوع کاربری‌های شبانه (B1) با افزایش زمان و شدت استفاده از فضا، ضرورت ارتقای کیفیت محیط کالبدی را تشدید می‌کند؛ زیرا بدون نور مناسب و مبلمان کافی، تراکم حضور به آشفته‌گی، مزاحمت و کاهش ادراک امنیت می‌انجامد. همچنین، اجرای مؤثر مقررات کنترل آلودگی صوتی (A1) و حضور و نظارت پلیس (C1) به عنوان دو پشتوانه نهادی، زمینه اجرای استانداردها، پیشگیری از بی‌نظمی و حفاظت از تجهیزات را فراهم می‌سازند؛ درحالی‌که وجود رویدادهای محدود و موردی (E2) با ایجاد پیک‌های کوتاه‌مدت جمعیت، اهمیت «آماده‌بودن زیرساخت کالبدی» (نور کافی، مسیرهای امن، محل‌های توقف و مدیریت ازدحام) را دوچندان می‌کند. بدین ترتیب می‌توان گفت ارتقای نورپردازی و مبلمان نه یک مداخله تزئینی، بلکه «زیرساخت اصلی حکمرانی شبانه» در بافت تاریخی است؛ در فضایی با کوچه‌های باریک، جداره‌های فرسوده و هم‌جواری سکونت و فعالیت، کیفیت نور و مبلمان هم‌زمان ادراک

امنیت را افزایش می‌دهد، امکان نظارت طبیعی را تقویت می‌کند، مسیرهای پیاده‌شبان را قابل استفاده می‌سازد و درنهایت، شرط لازم برای تداوم و پایداری زیست‌شبانۀ مراجعان را فراهم می‌آورد.

در توصیفگر «برگزاری مسابقه‌ها، جشنواره‌ها و رویدادهای شبانه»، فرض برگزاری محدود، فصلی یا مقطعی بدون برنامه‌ریزی بلندمدت به‌عنوان محتمل‌ترین وضعیت انتخاب شده است. این فرض از سوی تنوع کاربری‌ها، کیفیت کالبدی (نورپردازی و مبلمان) و دسترسی حمل‌ونقلی ۲۴ ساعته تقویت می‌شود؛ اما شدت کنترل صدا و سطح بالای نظارت پلیسی دامنۀ و استمرار رویدادها را محدود می‌کند و الگوی غالب را به‌سمت رویدادهای غیرنهادینه و مناسبیتی سوق می‌دهد (شکل ۷).

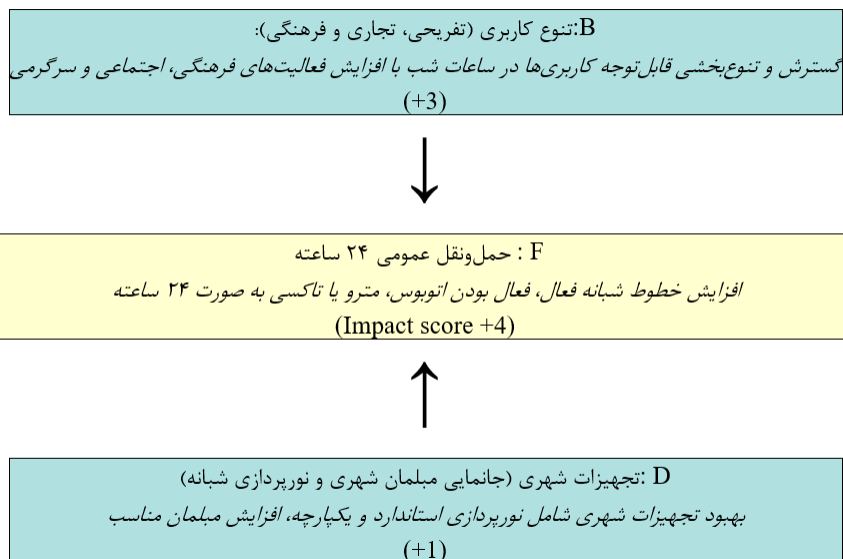

شکل شماره ۷. بررسی توصیفگر برگزاری مسابقه‌ها، جشنواره‌ها و رویدادهای شبانه، خروجی نرم‌افزار سناریوی ویزارد

مطابق شکل ۷ می‌توان گفت در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران، «رویدادها و فعالیت‌های فرهنگی شبانه» در وضعیت محدود، فصلی و موردی (E2) محصول یک ترکیب دوگانه است که هم محرک‌های تقویت‌کننده دارد و هم قیود بازدارنده. از یک سو، حمل‌ونقل شبانه فعال (F2) و تنوع کاربری‌های شبانه (B1) بستر تقاضا و امکان‌پذیری برگزاری رویدادهای شبانه را افزایش می‌دهند؛ یعنی هرچه دسترسی شبانه به محورهای مقصدی منطقه، نظیر محدوده میدان امام خمینی یا توپخانه و امتدادهای تاریخی پیرامون آن بهتر و کاربری‌های شبانه متنوع‌تر باشد، احتمال شکل‌گیری تجمعات فرهنگی اجتماعی در شب بیشتر می‌شود. همچنین ارتقای نورپردازی و مبلمان (D1) نقش زیرساختی دارد و امکان «مکث، تماشا، ایستایی و شکل‌گیری جمع» را در فضاهای عمومی بافت تاریخی فراهم می‌کند؛ بنابراین رویدادها بدون ارتقای محیط کالبدی، به‌راحتی به بی‌نظمی و ناایمنی ادراک‌شده تبدیل می‌شوند. باین‌حال، دو رابطه منفی کلیدی توضیح می‌دهد چرا این رویدادها در این سناریو «منظم و بلندمدت» نمی‌شوند و در سطح محدود باقی می‌مانند: نخست، رابطه منفی با حضور پلیس (C1) که در بافت‌های حساس تاریخی می‌تواند به افزایش کنترل‌گری، محدودیت‌های میدانی و کاهش انعطاف‌پذیری برای اجرای برنامه‌های فرهنگی خیابانی بینجامد؛ و دوم، رابطه منفی قوی‌تر با اجرای سخت‌گیرانه مقررات کنترل آلودگی صوتی (A1) که اگر بدون پهنه‌بندی زمانی-مکانی و تمهیدات فنی مدیریت صدا اعمال شود، عملاً ظرفیت برگزاری رویدادهای شبانه (به‌ویژه رویدادهای موسیقایی/جمعی) را محدود می‌کند. بدین ترتیب، «فعال‌سازی رویدادهای شبانه» در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران، بیش از آن‌که صرفاً تابع وجود تقاضا یا زیرساخت حمل‌ونقل باشد، به حکمرانی میان سرزندگی و تنظیم‌گری نیاز دارد؛ یعنی اگر برنامه‌ریزان شهری بخواهند E2 را به‌سمت رویدادهای منظم‌تر (E1) ارتقا دهد، باید هم‌زمان راهکارهای مدیریت صوت (استانداردهای فنی، کنترل منبع صدا، زمان‌بندی و پهنه‌بندی) و شیوه‌های نظارت حمایتی (نه بازدارنده) را در محورهای منتخب منطقه ۱۲ مستقر شود.

درنهایت، در توصیفگر «حمل‌ونقل عمومی شبانه»، فرض راه‌اندازی خطوط فعال شبانه و دسترسی کامل به خدمات ۲۴ ساعته (اتوبوس یا مترو یا تاکسی) به‌عنوان وضعیتی سازگار شناسایی شد. این فرض با مجموع امتیاز اثر (+۴)، از تقاضای ناشی از تنوع کاربری‌های شبانه و نیز بهبود کیفیت محیطی و ایمنی بصری پشتیبانی می‌شود و عامل بازدارنده‌ای برای آن گزارش نشده است؛ بنابراین نقش ساختاری در تقویت پایداری زیست‌شبانۀ دارد (شکل ۸).

شکل شماره ۸. بررسی توصیفگر حمل و نقل عمومی ۲۴ ساعته، خروجی نرم افزار سناریوی ویزارد

در مجموع، نتایج تحلیل استحکام فرض ها نشان می دهد که عناصر سناریوی اول شبکه ای هم افزا و متقابلاً پشتیبان تشکیل می دهند و سناریو از انسجام درونی بالایی برخوردار است. با این حال، خدمات حمل و نقل شبانه به عنوان مؤلفه ای حساس و وابسته به شرایط اجرایی و نهادی می تواند در صورت اختلال، تعادل کلی سناریو را تحت تأثیر قرار دهد.

یافته های سناریوی دوم زیست شبانه در فضاهای عمومی بافت تاریخی تهران: سناریوی میانه

بر اساس نتایج حاصل از تحلیل ماتریس سازگاری (CI Matrix) با استفاده از نرم افزار Scenario Wizard، سناریوی دوم به عنوان یکی از سناریوهای کاملاً سازگار با مقدار سازگاری صفر و امتیاز اثرگذاری کل برابر با ۳۴ شناسایی شد. این سناریو بیانگر وضعیتی است که در آن اغلب شاخص های کلیدی زیست شبانه در سطح مطلوب قرار دارند؛ اما برخی محدودیت های ساختاری در زیرساخت های پشتیبان مشاهده می شود. در این سناریو، آیین نامه های کنترل آلودگی صوتی فعالیت های شبانه به صورت سخت گیرانه اجرا شده و سازوکارهای پایش مستمر و انطباق پذیری مؤثر در نظر گرفته شده است. این وضعیت نشان دهنده کنترل نسبی پیامدهای منفی فعالیت های شبانه و ایجاد تعادل میان سرزندگی شبانه و آرامش محیطی است. از نظر تنوع کاربری های تفریحی، تجاری و فرهنگی، این سناریو بر گسترش قابل توجه و تنوع بخشی فعالیت ها در ساعات شب دلالت دارد؛ به گونه ای که فضاهای عمومی میزبان طیف متنوعی از فعالیت های فرهنگی، اجتماعی و سرگرمی هستند. این تنوع کارکردی می تواند زمینه ساز افزایش حضور اجتماعی و پویایی فضایی در ساعات شب باشد. در بعد امنیت و نظارت شبانه، حضور فعال، گسترده و مستمر پلیس و نیروهای امنیتی در فضاهای عمومی شبانه پیش بینی شده است. این سطح از نظارت رسمی در کنار سایر مؤلفه ها، به ارتقای امنیت عینی و ادراکی فضاهای عمومی در ساعات شب منجر می شود. از منظر کیفیت محیط کالبدی، سناریوی دوم شامل نورپردازی یکپارچه و استاندارد همراه با بهبود جانمایی مبلمان شهری است. این موضوع موجب افزایش خوانایی فضایی، ارتقای ایمنی بصری و بهبود ادراک امنیت در فضاهای عمومی شبانه می شود. در مقابل، برگزاری رویدادها، جشنواره ها و فعالیت های شبانه در این سناریو به صورت محدود، فصلی یا مقطعی و بدون برنامه ریزی بلندمدت تعریف شده است. این وضعیت نشان می دهد که با وجود فراهم بودن بسترهای کالبدی و مدیریتی، پویایی فرهنگی شبانه به طور کامل نهادینه نشده است. در نهایت، در بعد حمل و نقل عمومی شبانه، این سناریو به ارائه خدمات محدود در خطوط خاص یا در بازه های زمانی مشخص اشاره دارد. این سطح از دسترسی اگرچه امکان تداوم نسبی فعالیت های شبانه را فراهم می کند؛ اما در مقایسه با سناریوهای دارای خدمات کامل ۲۴ ساعته، محدودیت هایی در دسترسی پذیری گروه های مختلف کاربران ایجاد می کند.

بدین ترتیب، سناریوی دوم تصویری از زیست شبانه نسبتاً پایدار و قابل تحقق ارائه می دهد که در آن هماهنگی بالایی میان شاخص های مدیریتی و کالبدی وجود دارد؛ اما محدودیت در زیرساخت های حمل و نقل شبانه و برنامه ریزی فرهنگی بلندمدت، از مهم ترین ویژگی های آن به شمار می آید.

یافته‌های سناریوی سوم زیست شبانه در فضاهای عمومی بافت تاریخی تهران: سناریوی بحرانی

براساس نتایج حاصل از تحلیل ماتریس سازگاری (CI Matrix) در نرم‌افزار Scenario Wizard، سناریوی سوم با مقدار سازگاری برابر با ۲ و امتیاز اثرگذاری کل ۲۸ شناسایی شد. این سناریو نسبت به سایر سناریوهای استخراج شده از سطح سازگاری کمتری برخوردار است و نمایانگر وضعیتی نامطلوب و ناپایدار از زیست شبانه در فضاهای عمومی بافت تاریخی تهران است. در این سناریو، آیین‌نامه‌های کنترل آلودگی صوتی فعالیت‌های شبانه از اثربخشی لازم برخوردار نبوده و اجرای ضعیف یا نادیده گرفتن مقررات، موجب تشدید پیامدهای منفی صوتی در ساعات شب می‌شود. این وضعیت نشان‌دهنده فقدان سازوکارهای نظارتی مؤثر و کاهش توان مدیریت شهری در تنظیم فعالیت‌های شبانه است. از منظر تنوع کاربری‌های تفریحی، تجاری و فرهنگی، کاهش قابل توجه تنوع فعالیت‌ها مشاهده می‌شود؛ به گونه‌ای که فعالیت‌های شبانه به تعداد محدودی از کاربری‌های کم‌ریسک و کوچک‌مقیاس محدود شده‌اند. این امر به کاهش سرزندگی فضایی و افت حضور اجتماعی در فضاهای عمومی شبانه منجر می‌شود. در بعد امنیت و نظارت شبانه، حضور پلیس و نیروهای امنیتی به طور محسوسی کاهش یافته و نظارت موجود نیز حداقلی یا ناکارآمد است. این وضعیت به تضعیف امنیت عینی و ادراکی شهروندان در ساعات شب انجامیده و استفاده از فضاهای عمومی را محدود می‌کند. از نظر کیفیت محیط کالبدی، این سناریو با ضعف جدی در نورپردازی شبانه و جانمایی نامناسب مبلمان شهری همراه است. نور ناکافی، مبلمان فرسوده یا ناکارآمد و کاهش خوانایی فضایی، موجب افت ایمنی بصری و افزایش احساس ناامنی در فضاهای عمومی شبانه می‌شود. در حوزه رویدادها، جشنواره‌ها و فعالیت‌های شبانه، کاهش چشمگیر تعداد این فعالیت‌ها یا حذف کامل آن‌ها از فضاهای عمومی مشاهده می‌شود. فقدان برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی شبانه، نقش مهمی در رکود زیست شبانه و کاهش تعاملات اجتماعی ایفا می‌کند. در نهایت، در بعد حمل‌ونقل عمومی شبانه، این سناریو نشان‌دهنده نبود کامل خدمات حمل‌ونقل شبانه یا دسترسی بسیار محدود به سیستم‌های حمل‌ونقل عمومی است. این وضعیت، دسترسی‌پذیری فضاهای عمومی در ساعات شب را به شدت کاهش می‌دهد و دامنه استفاده‌کنندگان از این فضاها را محدود می‌کند. بنابراین سناریوی سوم تصویری از افول زیست شبانه در بافت تاریخی تهران ارائه می‌دهد که در آن ضعف هم‌زمان شاخص‌های مدیریتی، اجتماعی و کالبدی، به کاهش کیفیت فضاهای عمومی شبانه، افت امنیت و محدود شدن حضور اجتماعی منجر شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، با هدف تبیین و تحلیل سناریوهای محتمل زیست شبانه در فضاهای عمومی شهری، به شناسایی شاخص‌های زیست شبانه در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران پرداخته شده است. بدین ترتیب، این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال بود که آینده زیست شبانه در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران چگونه می‌تواند شکل گیرد و تعامل مؤلفه‌های مدیریتی، اجتماعی و کالبدی بر تحقق آن چه تأثیری دارد؟ در جهت دستیابی به هدف و سؤال پژوهش، با بررسی مطالعات نظری و استفاده از تکنیک دلفی ۶ شاخص شناسایی شد که شامل آیین‌نامه‌های کاهش آلودگی صوتی فعالیت‌های شبانه، تنوع کاربری‌های تفریحی، تجاری و فرهنگی، حضور و نظارت پلیس در ساعات شب، جانمایی مبلمان شهری و نورپردازی شبانه، برگزاری مسابقه‌ها، جشنواره‌ها و رویدادهای شبانه و حمل‌ونقل عمومی ۲۴ ساعته است. شاخص‌های بیان شده همسو با برخی مطالعات بوده است (Azizi and Ghane, 2025; Brands et al., 2015; Elshater et al., 2022; Zhang, 2022; Plyushteva & Boussauw, 2020). در گام بعد، حالت‌های احتمالی هریک از شاخص‌ها تعریف و با استفاده از رویکرد سناریونویسی و تحلیل ماتریس سازگاری در نرم‌افزار Scenario Wizard بررسی شد. نتایج تحلیل به استخراج سه سناریوی محتمل برای آینده زیست شبانه در بافت تاریخی تهران منجر شد که بیانگر ترکیب‌های متفاوتی از شرایط مدیریتی، اجتماعی و کالبدی هستند: سناریوی اول با مقدار سازگاری صفر و بیشترین امتیاز اثرگذاری، وضعیت نسبتاً مطلوب زیست شبانه را ترسیم می‌کند. در این سناریو، اجرای سخت‌گیرانه مقررات کنترل آلودگی صوتی، تنوع بالای کاربری‌های شبانه، حضور فعال و مستمر پلیس، ارتقای کیفیت نورپردازی و مبلمان شهری و دسترسی کامل به حمل‌ونقل عمومی شبانه، زمینه‌ساز افزایش امنیت عینی و ادراکی و تقویت حضور اجتماعی در ساعات شب شده است. سناریوی دوم نیز از نظر ساختاری با سناریوی اول هم‌راستا بوده و سازگاری کامل دارد؛ با این تفاوت که سطح دسترسی به حمل‌ونقل عمومی شبانه محدودتر در نظر گرفته شده است. این سناریو را می‌توان وضعیتی میانی و نسبتاً پایدار دانست که با وجود برخی محدودیت‌ها، همچنان قابلیت تحقق زیست شبانه را دارد. در مقابل، سناریوی سوم با کاهش قابل توجه امتیاز اثرگذاری و افزایش ناسازگاری میان شاخص‌ها، نمایانگر آینده‌ای نامطلوب است که در آن ضعف مقررات کنترلی، کاهش حضور پلیس، افت کیفیت محیط کالبدی، محدود شدن تنوع کاربری‌ها و نبود حمل‌ونقل عمومی شبانه، به رکود فعالیت‌های شبانه و کاهش کاربری‌پذیری فضاهای عمومی منجر می‌شود.

بررسی تطبیقی سناریوها نشان می‌دهد که در هر دو سناریوی سازگار، اجرای مؤثر مقررات کنترل آلودگی صوتی به‌عنوان یکی از مؤثرترین متغیرها نقش کلیدی ایفا می‌کند. این یافته با نتایج پژوهش قانع و عزیزی (۱۴۰۳) هم‌راستاست که نشان می‌دهند اهمیت این شاخص در تعامل با سایر عوامل مؤثر بر زیست شبانه معنا پیدا می‌کند و به‌تنهایی تفسیرپذیر نیست.

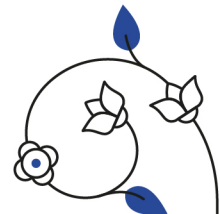
علاوه بر این، نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که اجرای مقررات کنترل آلودگی صوتی می‌تواند تحت‌تأثیر شاخص‌هایی همچون تنوع کاربری‌ها، برگزاری مسابقه‌ها و رویدادهای شبانه و حضور و نظارت پلیس تقویت شود؛ هرچند به‌طور بالقوه اثر محدودکننده‌ای بر توسعه تنوع کاربری نیز دارد. از این‌رو، سناریوی مذکور نیازمند تدقیق و مدیریت هوشمندانه است؛ چراکه اگر هدف اصلی، حفظ آرامش و امنیت زیست شبانه باشد، این سناریو موفق عمل خواهد کرد؛ اما در شرایطی که پویایی و هیجان شبانه مدنظر باشد، ممکن است محدودیت‌هایی برای شکل‌گیری فعالیت‌های شبانه ایجاد کند. همچنین تقویت تجهیزات شهری شامل کیفیت نورپردازی و مبلمان می‌تواند این اثر را محدودتر کند. این یافته با نتایج برخی مطالعات همسو است. به‌طور مثال، برند و همکاران (۲۰۱۵) نشان دادند حضور مشهود مأموران پلیس و کارکنان امنیتی اماکن تفریحی اثر «قوی‌تری» بر احساس امنیت کاربران شب دارد تا صرفاً به‌کارگیری فناوری‌هایی مانند دوربین مدار بسته در فضاهای شبانه. همچنین نتایج پژوهش‌های دیگر نیز بر اهمیت حضور فعال پلیس در زیست شبانه تأکید کرده‌اند (McGuire et al., 2021; McGill et al., 2022). باین‌حال، برخی مطالعات دیدگاهی متفاوت ارائه می‌دهند؛ به‌گونه‌ای که هادفیلد و همکاران، نشان می‌دهند افزایش کنترل‌های پلیسی و مقررات سخت‌گیرانه لزوماً به بهبود زیست شبانه منجر نمی‌شود و در برخی موارد می‌تواند باعث فشار بر کسب‌وکارهای شبانه، جابه‌جایی فعالیت‌ها به فضاهای کمتر نظارت‌شده و کاهش تنوع فعالیت‌های شبانه شود (Hadfield et al., 2010). با توجه به نتایج پژوهش حاضر، می‌توان نتیجه گرفت که ارتقای تجهیزات شهری، ازجمله نورپردازی و مبلمان، می‌تواند اثر حضور پلیس را تعدیل کند؛ زیرا افزایش حضورپذیری افراد در فضاهای عمومی، علاوه بر افزایش احساس امنیت، موجب تقویت نظارت اجتماعی و خودکنترلی کاربران نیز می‌شود. این موضوع نشان می‌دهد که رویکرد یکپارچه‌ای که حضور پلیس را با ارتقای کیفیت کالبدی فضاها ترکیب سازد، می‌تواند تعادل بهتری میان امنیت و سرزندگی شبانه ایجاد کند.

در بعد کالبدی کاربری و حمل‌ونقل عمومی سناریوهای نسبتاً مطلوب نشان می‌دهند که افزایش تنوع فعالیت‌ها در ساعات شب، عامل مهمی در تقویت حیات شبانه و جلوگیری از تک‌عملکردی شدن فضاهای تاریخی است. این یافته با مطالعات (Li et al., 2022; Azizi and Ghane, 2025) هم‌راستاست که تنوع عملکردی را پیش‌شرط سرزندگی شبانه و کاهش احساس ناامنی در فضاهای شهری می‌دانند. در مقابل، محدود شدن فعالیت‌ها به کاربری‌های کم‌ریسک و محدود، همان‌گونه که در سناریوی سوم مشاهده می‌شود، موجب رکود فضایی و کاهش حضور اجتماعی در شب خواهد شد.

یکی از تفاوت‌های اصلی میان سناریوهای اول و دوم، سطح دسترسی به حمل‌ونقل عمومی شبانه است. درحالی‌که سناریوی اول بر ارائه خدمات کامل ۲۴ ساعته تأکید دارد، سناریوی دوم خدمات محدود شبانه را در نظر می‌گیرد. این تفاوت نشان می‌دهد که هرچند حمل‌ونقل شبانه نقش تعیین‌کننده‌ای در افزایش دسترسی و عدالت فضایی دارد؛ اما حتی در شرایط محدود نیز در صورت تقویت سایر شاخص‌ها، امکان شکل‌گیری زیست شبانه نسبتاً پایدار وجود دارد.

درمجموع، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که آینده زیست شبانه در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران را نمی‌توان صرفاً در قالب گسترش یا تنوع فعالیت‌های شبانه تبیین کرد؛ بلکه آنچه به‌عنوان یافته مفهومی اصلی پژوهش قابل طرح است، جابه‌جایی کانون تحلیل از «فعالیت‌محوری شبانه» به سوی الگوی حکمرانی یکپارچه زیست شبانه در بافت تاریخی است. تحلیل سناریوها نشان می‌دهد که پایداری زیست شبانه زمانی تحقق می‌یابد که میان سه مؤلفه تنظیم‌گری نهادی، کیفیت کالبدی فضاهای عمومی و پویایی اجتماعی فرهنگی شب، رابطه‌ای هم‌افزا برقرار شود. در غیر این صورت، توسعه فعالیت‌های شبانه به‌تنهایی می‌تواند به تعارض‌های اجتماعی، تضعیف ارزش‌های تاریخی و افت کیفیت زیست شهری منجر شود. سناریوهای دارای سازگاری بالا در این پژوهش، به‌طور مشخص بیانگر شکل‌گیری نوعی زیست شبانه تنظیم‌شده و مکان‌محور هستند که در آن تأمین امنیت شهری و تقویت حیات اجتماعی شبانه نه در تقابل، بلکه در چهارچوب رویکردی آینده‌نگر و هماهنگ، قابل تحقق است.

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل سناریوهای محتمل زیست شبانه در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران و با در نظر گرفتن نقش تعیین‌کننده هماهنگی میان شاخص‌های مدیریتی، اجتماعی و کالبدی، پیشنهاد‌های زیر جهت بهبود برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری زیست شبانه ارائه می‌شود:

- **تقویت مقررات کنترل آلودگی صوتی همراه با سازوکارهای نظارتی هوشمند:** با توجه به نقش کلیدی کنترل آلودگی صوتی در سناریوهای سازگار، پیشنهاد می‌شود ضمن بازنگری آیین‌نامه‌های موجود، از ابزارهای نظارتی هوشمند و مشارکتی در محدوده‌های منتخب بافت تاریخی مانند خیابان‌های منتهی به میدان توپخانه و محدوده بازار استفاده شود. این اقدام می‌تواند ضمن حفظ آرامش ساکنان و احترام به ارزش‌های تاریخی، امکان تداوم فعالیت‌های شبانه کم‌مزاحمت و فرهنگی را فراهم آورد.
- **ارتقای امنیت شبانه با رویکرد ترکیبی:** نتایج پژوهش نشان داد که در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران، امنیت ادراکی شهروندان می‌تواند با نورپردازی مناسب و جانمایی مبلمان شهری ایمن افزایش یابد، درحالی‌که حضور گسترده پلیس ممکن است احساس آزادی و راحتی شرکت‌کنندگان را محدود کند. براین اساس، توصیه می‌شود امنیت شبانه بر پایه رویکرد پیشگیرانه، محله‌محور و ترکیبی از طراحی کالبدی و تعامل اجتماعی هدایت پذیرد تا امکان شکل‌گیری فعالیت‌های فرهنگی و تفریحی شبانه حفظ شود.
- **ارتقای تجهیزات شهری شامل نورپردازی و مبلمان شهری:** با توجه به اهمیت بالای کیفیت تجهیزات شهری و تأثیر مستقیم آن بر کاهش نیاز به نظارت فیزیکی پلیس، پیشنهاد می‌شود در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران، کیفیت نورپردازی و مبلمان شهری، به‌ویژه مبلمانی که با نور ترکیب شده‌اند، بهبود یابد. این اقدام نه تنها به افزایش امنیت ادراکی و ارتقای تجربه کاربران شبانه کمک می‌کند، بلکه امکان شکل‌گیری فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی در ساعات شب را به‌طور پایدار فراهم می‌سازد و از بار نظارت پلیسی می‌کاهد، بدون آنکه محدودیتی برای حضور آزادانه شهروندان ایجاد شود.

با وجود ارائه چهارچوب تحلیلی سناریو محور برای زیست شبانه در فضاهای عمومی منتخب بافت تاریخی تهران، پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی مواجه بوده است. نخست، ماهیت کیفی و تحلیلی سناریونویسی به‌طور ذاتی وابسته به قضاوت‌های کارشناسی است و ممکن است تحت تأثیر ترکیب خبرگان قرار گیرد. دوم، محدودیت دسترسی به داده‌های رسمی مرتبط با مدیریت شبانه، امنیت و فعالیت‌های فرهنگی اقتصادی شبانه، امکان تلفیق گسترده‌تر داده‌های کمی با تحلیل‌های کیفی را محدود کرده است. همچنین، جامعه هدف پژوهش حاضر عمدتاً شامل مراجعان و استفاده‌کنندگان غیرساکن از فضاهای عمومی بوده و دیدگاه ساکنان محلی به‌صورت مستقیم در تحلیل‌ها بازتاب نیافته است؛ ازاین‌رو، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی به بررسی ادراک و تجربه زیست شبانه از منظر ساکنان نیز بپردازند. این محدودیت‌ها مسیر پژوهش‌های آتی را روشن می‌سازند و نشان می‌دهند که توسعه مدل حکمرانی یکپارچه زیست شبانه، تلفیق داده‌های کمی و کیفی و بررسی تجربه گروه‌های مختلف کاربران شبانه می‌تواند به غنای نظری و کاربردی این حوزه کمک کند.

بیانیه‌ها

تعارض منافع: نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ تضاد منافی مرتبط با این پژوهش وجود ندارد.

مشارکت مالی: این پژوهش از هیچ منبع مالی اعطایی سازمان‌های دولتی یا خصوصی برای پیشبرد تحقیق استفاده نکرده است.

موافقت اخلاقی: این پژوهش شامل آزمایش‌های بالینی روی انسان‌ها یا حیوانات نبوده و از داده‌های حساس یا پزشکی استفاده نکرده است.

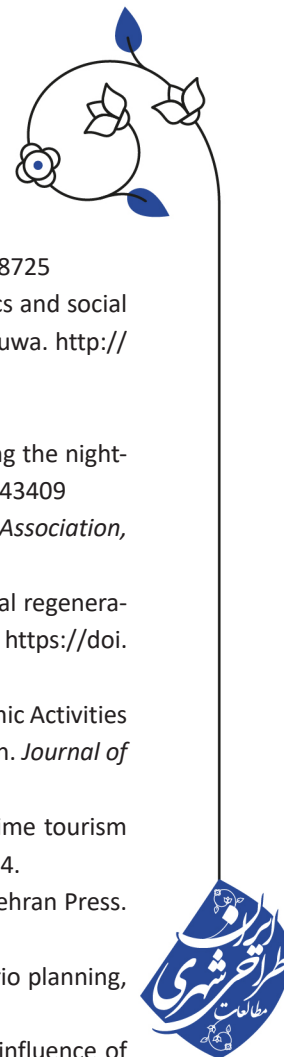
رضایت آگاهانه: تمام شرکت‌کنندگان در این پژوهش رضایت آگاهانه خود را به‌صورت کتبی اعلام کرده‌اند.

مشارکت نویسندگان: ایده‌پردازی و طراحی مطالعه: مهسا قانع و حسین خسروی؛ گردآوری داده‌ها: مهسا قانع و حسین خسروی؛ تجزیه و تحلیل داده‌ها: مهسا قانع و حسین خسروی؛ نگارش نسخه اولیه: مهسا قانع و حسین خسروی؛ بازبینی و اصلاح مقاله: مهسا قانع و حسین خسروی؛ تأیید نهایی: تمام نویسندگان نسخه نهایی مقاله را تأیید کرده‌اند.

تشکر و قدردانی: موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

منابع

- تکمیل، امیرحسین و قانع، مهسا. (۱۴۰۳). سنجش شاخص‌های کالبدی‌کاربری و اجتماعی در حیات شبانه و سرزندگی فضاهای شهری با رویکرد توسعه پایدار (مطالعه موردی: محله تاریخی ناسار سمنان). مطالعات طراحی شهری ایران، (۱۱)، ۱۱۷-۱۴۰. doi: 10.22099/udsi.2024.51529.1006
- جیکوبز، جین. (۱۳۹۸). مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی. ترجمه حمیدرضا پارسا. تهران: دانشگاه تهران.
- صادقی‌بخش، علیرضا، استعلاجی، علیرضا، و سرور، رحیم. (۱۳۹۸). آثار اقتصادی و اجتماعی تحقق حیات شبانه در برنامه‌ریزی توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: تهران و حوزه نفوذ). جغرافیایی سرزمین، ۱۶ (۶۴)، ۱۰۴-۱۱۹.
- عزیزی، محمدمهدی و قانع، مهسا. (۱۴۰۳). تحلیل عوامل مؤثر بر زندگی شبانه شهری با استفاده از روش تحلیل اثرات متقاطع؛ بررسی موردی: منطقه ۸ شیراز. نامه معماری و شهرسازی، ۱۷ (۴۴)، ۷۵-۹۵. doi: 10.30480/aup.2024.5216.2122
- قدرت‌سامانی، سارا و رضایی‌راد، هادی. (۱۴۰۴). تدوین راهبردهای ارتقای هم‌افزایی میان زیست شبانه و شهر هوشمند در فضاهای عمومی شهری؛ نمونه موردی: خیابان بوعلی، همدان. مطالعات طراحی شهری ایران، (۱۲)، ۱۴۱-۱۶۸. doi: 10.22099/iuds.2025.54370.1042
- فیضی، سعیده، بصیری، مصطفی. (۱۳۹۹). بررسی اهمیت نورپردازی در ارتقای سرزندگی شبانه فضاهای شهری (نمونه موردی: محله سنتی مقصودیه تبریز). نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. سال بیستم. شماره ۵۸، ص ۳۴-۱۷.
- غفوریان، مهسا. (۱۴۰۲). راهبردهای تحقق گردشگری هوشمند در شهر مشهد با رویکرد سناریو نویسی. فصلنامه آینده‌پژوهی شهری، دوره ۳، شماره ۱، ص ۲۹-۱.
- کلهر، مهدی، ذبیحی، حسین. (۱۳۹۷). آینده‌پژوهی تأخیرات پروژه‌های شهری با رویکرد تحلیل لایه‌ای علت‌ها، سناریو نویسی، تأسیس فازی و سوات. فصلنامه آینده‌پژوهی مدیریت. سال سی ام. شماره ۱۱۶، ص ۱۸۵-۱۹۹.
- کرمانا، متیو و همکاران. (۱۳۹۱). مکان‌های عمومی، فضاهای شهری. ترجمه فریبا قرایی و همکاران. دانشگاه هنر تهران. چاپ دوم
- وایت، ویلیام اچ. (۱۳۹۶). زندگی اجتماعی فضاهای شهری کوچک. ترجمه علیرضا زرگر. تهران: علم و فرهنگ.
- Ashton, K., Roderick, J., Parry Williams, L., & Green, L. (2018). Developing a framework for managing the night-time economy in Wales: a health impact assessment approach. *Impact assessment and project appraisal*, 36(1), 81-89.
- Azizi, M. M. and Ghane, M. (2024). Analysis of factors influencing urban nightlife using cross-impact analysis method; Case study of District 8 of Shiraz. *Journal of Architecture and Urban Planning*, 17(44), 75-95. doi: 10.30480/aup.2024.5216.2122 (In Persian)
- Bavinton, N. (2013). Putting leisure to work: City image and representations of nightlife. In C. Gibson (Ed.), *Culture and the city* (pp. 15–30). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315873138>
- Brands, J., Van Aalst, I., & Schwanen, T. (2015). Safety, surveillance and policing in the night-time economy: (Re) turning to numbers. *Geoforum*, 62, 24-37. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2015.03.008>
- Buehring, J. H., & Liedtka, J. (2018). Embracing systematic futures thinking at the intersection of Strategic Planning, Foresight and Design. *Journal of innovation management*, 6(3), 134-152.
- Elshater, A., & Abusaada, H. (2022). Effects of nightlife activities on urban spaces and design: A case study of Cairo, Egypt. *City, Territory and Architecture*, 9(1), 5. <https://doi.org/10.1186/s40410-022-00150-9>
- Carmona, M., et al. (2012). *Public places, urban spaces* (F. Gharayi et al., Trans., 2nd ed.). Tehran: University of Art Press. (In Persian)
- Feyzi, S., & Basiri, M. (2020). Examining the importance of lighting in promoting nighttime vitality in urban spaces: Case study of the traditional Maqsooudiyeh neighborhood, Tabriz. *Journal of Applied Geographic Sciences*, 20(58), 17–34. (In Persian)
- Foster, N. (2022). From urban consumption to production: rethinking the role of festivals in urban development through co-creation. *Urban Planning*, 7(3), 379-393. <https://doi.org/10.17645/up.v7i3.5371>
- Grazian, D. (2009). Urban nightlife, social capital, and the public life of cities. *Sociological Forum*, 24(4), 908–917. <https://doi.org/10.1111/j.1573-7861.2009.01143.x>
- Ghafourian, Mahsa. (2023). Strategies for Realizing Smart Tourism in Mashhad City. With a Scenario Writing Approach. *Urban Futurology*, vol. 3, no. 1, pp. 1-29. 10.30495/uf.2023.1973666.1063 (In Persian)
- Ghodrat Samani, S. and Rezaeirad, H. (2025). Formulation of Strategies to Enhance Synergy between Night-time Life and Smart City in Urban Public Spaces; Case Study: Bouali Street, Hamadan. *Iranian Urban Design Studies*, 2(1), 141-168. doi: 10.22099/iuds.2025.54370.1042 (In Persian)
- Giordano, E., Manella, G., Rimondi, T., & Crozat, D. (2019). *The spatio-temporal geographies of public spaces at night and their regulation as source of conflict*. The cases of Montpellier and Bologna. *Espace populations sociétés* [En

- ligne], 2019/1. Mis en ligne le 17 juin 2019, consulté le 20 octobre 2025. <https://doi.org/10.4000/eps.8725>
- Gunasekara, R.J.M.N.P. (2001). Study on the urban public spaces in relation to its spatial characteristics and social characteristics [Master's theses, University of Moratuwa]. Institutional Repository University of Moratuwa. <http://dl.lib.mrt.ac.lk/handle/123/1159>
 - Habitat, U. N. (2015). Habitat III issue papers: 11-public space. New York.
 - Hadfield, P., Lister, S., & Traynor, P. (2010). "This town's a different town today": Policing and regulating the night-time economy. *Criminology & Criminal Justice*, 9(4), 465–485. <https://doi.org/10.1177/1748895809343409>
 - Hirschhorn, L. (1980). Scenario writing: a developmental approach. *Journal of the American Planning Association*, 46(2), 172-183.
 - Hollows, J., Jones, S., Taylor, B., & Dowthwaite, K. (2013). Making sense of urban food festivals: cultural regeneration, disorder and hospitable cities. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 6(1), 1–14. <https://doi.org/10.1080/19407963.2013.774406>
 - Jamal Mohammadi Seyed Ahmadiyani, S. H. M. M. (2022). Prioritizing Strategies Affecting Night Economic Activities in Urban Spaces Using Simple Additive Weighting (SAW) Case Study: Street Rudaki, District 10 of Tehran. *Journal of Hunan University Natural Sciences*, 49(7). <https://doi.org/10.55463/issn.1674-2974.49.7.7>
 - Jiang, Y., & Hong, F. (2021). Examining the relationship between customer-perceived value of night-time tourism and destination attachment among Generation Z tourists in China. *Tourism Recreation Research*, 1-14.
 - Jacobs, J. (2019). The death and life of great American cities (H. Parsa, Trans.). Tehran: University of Tehran Press. (In Persian)
 - Kalahor, M., & Zabihi, H. (2018). Foresight of urban project delays using layered cause analysis, scenario planning, fuzzy TOPSIS, and SWOT. *Management Foresight Quarterly*, 30(116), 185–199. (In Persian)
 - Kapitza, J. (2022). How people get to work at night. A discrete choice model approach towards the influence of nighttime on the choice of transport mode for commuting to work. *Journal of Transport Geography*, 104, 103418. <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2022.103418>
 - Kosow, H., & Gaßner, R. (2008). *Methods of future and scenario analysis: overview, assessment, and selection criteria* (Vol. 39, p. 133). DEU.
 - Nematpour, M., Khodadadi, M., & Rezaei, N. (2021). Systematic analysis of development in Iran's tourism market in the form of future study: A new method of strategic planning. *Futures*, 125, 102650.
 - Neto, N. T. (2017). *Nightlife, the construction of a subject to geography*. *Terr@ Plural*, 11(1), 31–41. <https://doi.org/10.5212/terraplural.v.11i1.0002>
 - Lin, V. S., Qin, Y., Ying, T., Shen, S., & Lyu, G. (2022). Night-time economy vitality index: Framework and evidence. *Tourism Economics*, 28(3), 665-691.
 - Li, M., Tu, W., & Lu, F. (2022). Sensing the Nighttime Economy–Housing Imbalance from a Mobile Phone Data Perspective: A Case Study in Shanghai. *Remote Sensing*, 14(12), 2738. <https://doi.org/10.3390/rs14122738>
 - McGill, E., Marks, D., Petticrew, M., & Egan, M. (2022). Addressing alcohol-related harms in the local night-time economy: A qualitative process evaluation from a complex systems perspective. *BMJ Open*, 12(8), e050913. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-050913>
 - McGuire, J., Evans, E., & Kane, E. (2021). Policing the night-time economy: A systematic review of evidence-based practice. *Evidence-Based Policing and Community Crime Prevention*, 27-60. DOI:10.1007/978-3-030-76363-3_2
 - Orhan, E., Yilmaz, G., & Türker Bayrak, Ö. (2025). Coexistence of Urban Nightlife Activities with Residential Areas: A Mixed-Use Neighborhood Case from Denizli, Türkiye. *Journal of Urban Planning and Development*, 151(2), 05025006. <https://doi.org/10.1061/JUPDDM.UPENG-5193>
 - Pinke-Sziva, I., Smith, M., Olt, G., & Berezvai, Z. (2019). Overtourism and the night-time economy: A case study of Budapest. *International Journal of Tourism Cities*, 5(1), 1-16.
 - Plyusheva, A., & Boussauw, K. (2020). Does night-time public transport contribute to inclusive night mobility? Exploring Sofia's night bus network from a gender perspective. *Transport Policy*, 87, 41-50. DOI:10.1016/j.tranpol.2020.01.002

- Rakonjac, I., Zorić, A., Rakonjac, I., Milošević, J., Marić, J., & Furundžić, D. (2022). Increasing the Livability of Open Public Spaces during Nighttime: The Importance of Lighting in Waterfront Areas. *Sustainability*, 14(10), 6058. <https://doi.org/10.3390/su14106058>
- Ramlee, M., Omar, D., Yunus, R. M., & Samadi, Z. (2015). Revitalization of urban public spaces: An overview. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 201, 360-367.
- Ramesh, A., D. K. Banwet, and R. Shankar. 2010. "Modeling the barriers of supply chain collaboration." *J. Modell. Manage.* 5 (2): 176–193.
- Saadeghi bakhsh, alireza, estelaji, alireza, Sarvar, Rahim. (2020), Economic and Social Impacts of Nightlife Implementation on Urban Sustainable Development Planning (Case Study: Tehran and Area of Influence), *Territory*, vol. 16, no. 64, pp. 104-119. (In Persian)
- Santos, R., Almeida, J., & Pereira, M. (2024). Georeferenced analysis of urban nightlife and noise based on mobile phone data. *Applied Sciences*, 14(1), 362. <https://www.mdpi.com/2076-3417/14/1/362>
- Spaniol, M. J., & Rowland, N. J. (2019). Defining scenario. *Futures & Foresight Science*, 1(1), e3.
- Son, N. N., Thu, N. T. P., Dung, N. Q., Huyen, B. T. T., & Xuan, V. N. (2023). Determinants of the Sustained Development of the Night-Time Economy: The Case of Hanoi, Capital of Vietnam. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(8), 351. <https://doi.org/10.3390/jrfm16080351>
- Song, H. Y., & Siu, K. W. M. (2011). Social Impact of Innovation in Night Street Furniture: Technological Innovation and Lifestyle Change. *International Journal of Science in Society*, 2(1). DOI:10.18848/1836-6236/CGP/v02i01/51229
- Takmil, A. and Ghane, M. (2024). Assessing Physical-Land Use and Social Indicators in Nightlife and Urban Space Vitality with a Sustainable Development Approach (Case Study: Nasar Historical District, Semnan). *Iranian Urban Design Studies*, 1(1), 117-140. doi: 10.22099/udsi.2024.51529.1006 (In persian)
- Weimer-Jehle, W. (2018). Scenario Wizard 4.2. Programm zur qualitativen System-und Szenarioanalyse mit der Cross-Impact-Bilanzanalyse (CIB). Stuttgart.
- White, W. H. (2017). The social life of small urban spaces (A. Zargar, Trans.). Tehran: Elm va Farhang Press. (In Persian)
- Zhang, R., Chen, S., Xu, S., Law, R., & Zhang, M. (2022). Research on the sustainable development of urban night tourism economy: a case study of shenzhen city. *Frontiers in Sustainable Cities*, 4, 870697.

